

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1902. Andra Kammaren. N:o 42.

Lördagen den 3 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och ledde dervid herr vice talmannen kammarens förhandlingar.

§ 1.

Till en början föredrogs bevillningsutskottets betänkande n:o 28, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om införande af tobaksmonopol i Sverige. *I fråga om införande af tobaksmonopol i Sverige.*

I en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 3, hade herr *F. O. Bremberg* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande införande af tobaksmonopol i Sverige.

Utekottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af herr *Bremberg*s ifrågavarande motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande införande af tobaksmonopol i Sverige, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, på hvad sätt genom höjd beskattning eller andra åtgärder ökade inkomster kunde beredas statsverket af tobak och tobaksfabrikat, samt efter verkställd utredning, när sådant funnes af behovet påkalladt, till Riksdagen inkomma med förslag till de åtgärder, som funnes bäst motsvara ofvan angifna ändamål.

Vid betänkandet voro fogade reservationer:

dels af herr *Fredholm*,

dels af herrar *Brodin*, *Bromée* i Billsta, *Jansson* i Krakerud, *Lundström*, friherre *von Knorring*, *Petri*, *Ericsson* i Ofvanmyra och *Wittsell*, hvilka yrkat,

att Riksdagen måtte, med afslag å herr *Bremberg*s motion, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, på hvad sätt och i hvad mån ökad beskattning å tobak och tobaksfabrikat kunde bereda statsverket större inkomster, samt derefter, när sådant funnes vara af statsverkets behof påkalladt, till Riksdagen inkomma med förslag till dylik beskattning i den form, som funnes ändamålsenlig;

*I fråga om
införande af
tobaksmono-
pol i Sverige.
(Forts.)*

och dels af herr *Bergendahl* mot vissa delar af motiveringen.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lemnades till:

Friherre von Knorring, som yttrade: Herr talman, mine herrar! I anledning utaf Kongl. Maj:ts finansiella betänkande till förra årets Riksdag angående sättet att förskaffa staten större inkomster att dermed betäcka de ökade utgifter för statsverket, som skulle bli en följd af antagandet af Kongl. Maj:ts proposition om ny härordning, uppgjorde särskilda utskottet, som behandlade frågan, ett förslag till uttalande ifrån Riksdagens sida. Detta förslag accepterades af Riksdagen och intogs i dess skrifvelse angående härordningen af den 2 juni nästlidet år. Ibland de der ifrågasatta nya och ökade skatterna finnes och ökad tobaksbeskattning.

I anledning af denna skrifvelse och i anledning af en motion, som nu i år blifvit väckt angående tobaksmonopol, har bevillningsutskottet föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, »att Kongl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, på hvad sätt genom höjd beskattning eller andra åtgärder ökade inkomster må kunna beredas statsverket af tobak och tobaksfabrikat».

Mot detta förslag till skrifvelse hafva, som herrarne se, nio utskottsledamöter ifrån Andra Kammaren reserverat sig. Anledningen, hvarför de reserverat sig, är den, att i uttrycket »andra åtgärder» ligger, efter deras uppfattning, en uppmaning till Kongl. Maj:t att verkställa en utredning äfven angående tobaksmonopol. Och som vi äro motståndare till tobaksmonopol, anse vi, att en utredning derom hvarken behöfver verkställas eller bör verkställas.

Såsom de fleste veta, finnes det uti 60 § regeringsformen ett förbud för Konungen att fastställa monopol, vare sig till vinning för sig och kronan eller enskilda personer och korporationer. Denna bestämmelse, som inkom i grundlagen 1809, emedan Gustaf den tredje ville egenmäktigt inrätta monopol för kronan, hindrar tydligen icke Kongl. Maj:t och Riksdagen att gemensamt besluta införandet af monopol på tobak eller på hvad som helst.

Såsom nämndes under förmiddagens debatt, har staten för närvarande monopol å vissa kommunikationsgrenar, nemligen post och telegraf, men dessa monopol äro af annan beskaffenhet än det monopol, som äsyftas i afseende på tobak. De förutnämnda monopolen hafva nemligen icke till ändamål att förskaffa staten större inkomster genom bedrifvande af en stor affärsverksamhet, utan endast att ordna dessa båda kommunikationsgrenar på ett för det allmänna och landets invånare fördelaktigt sätt utan ekonomisk förlust för staten. Men med tobaksmonopol äsyftas, att staten skulle bli en producent, som bedrifver en affär för att derigenom öka sina inkomster på ett väsentligt sätt.

Jag är en principiell motståndare till sådana monopol, och jag föreställer mig, att om ett sådant monopol nu infördes med afseende på tobaken, skulle det sannolikt icke dröja alltför lång tid, innan det sattes i fråga införandet af andra liknande monopol, att döma af de tänkesätt, som nu på flera håll göra sig gällande! Sålunda kan

man antaga, att från det håll, der man anser, att staten bör öfvertaga all produktion, yrkanden derefter komme att framställas om införande af monopol i afseende på så den ena som den andra produktionsgrenen. Men äfven skulle det stundom sannolikt inträffa, att, om en stor industrigren icke gäfvde sådana inkomster, som man beräknade och åsyftade, deri intresserade mäktiga industriidkare och kapitalister skulle sätta i gång en agitation för att staten må öfvertaga samma industrigren, om den ej kunde på annat sätt realiseras, och då naturligtvis alltid söka bevisa, att det blefve mycket fördelaktigt för staten att göra affären. Jag fruktar således, att om staten väl öfvertog produktionen inom en viss industri, komme detta att dra med sig flere konsekvenser i framtiden. I följd häraf kan jag icke vara med om att tillstyrka bevillningsutskottets förslag, sådant som det är formuleradt. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på att om statsmonopol skulle införas i afseende på tobakstillverkningen, måste staten sannolikt inlösa alla tobaksfabriker, som finnas i landet; dessa utgöra ett icke obetydligt antal.

I fråga om införande af tobaksmonopol i Sverige.
(Forts.)

Om herrarne tagit del af de statistiska uppgifter, som finnas i ett annat bevillningsutskottsbetänkande, hvilket efteråt blir föremål för föredragning, hafven I sett, att dessa fabriker uppgå för närvarande till icke mindre än 101 stycken. Naturligtvis skulle staten inlösa jemte fabrikerne deras inventarier; men det stannade icke dervid, utan staten finge naturligtvis äfven erlagga det kapital, som skulle motsvara den rena årsvinst, fabrikanterna haft af sina affärer. Enligt hvad jag hört uppgifvas, kunde inlösningssummorna sammanlagda uppgå till tiotals millioner. Detta är en särskild anledning, hvarför införandet af tobaksmonopol synes vara betänkligt. Det finnes tobaksmonopol i flere länder; men, förutom Frankrike, är det sådana länder, som äro kända för sina dåliga finanser. Jag vet icke, huru dessa monopol uppkommit, undantagandes i Frankrike. Det inträffade der i början af förra århundradet, att kejsar Napoleon den förste drog ett bredt streck öfver hela den privata tobakstillverkningen, förklarande, att staten öfvertog tobaksindustrien och tobaksförsäljningen i landet. Fabrikörer och försäljare fingo ingen ersättning för sina fabriker eller sina årsvinster.

Af hvad jag nu anfört framgår enligt min uppfattning, att det vore klokast af Andra Kammaren att antaga den reservation, som af herrar Brodin och Bromée m. fl. afgifvits i denna fråga. Såsom jag hört uppgifvas, har Första Kammaren antagit utskottets förslag allenast genom den förseglade sedelns utslag; deraf kan man sluta, att äfven i denna kammare stora betänkligheter finnas mot att införa tobaksmonopol.

Herr Bromée i Billsta instämde häruti.

Herr Hedin i Stockholm: Jag tror, i likhet med den föregående ärade talaren, att Andra Kammaren bör i den föreliggande frågan ansluta sig till reservationen och anhålla hos Kongl. Maj:t om en utredning rörande lämpligheten utaf att bereda staten större inkomster genom en beskattning å tobak och tobaksfabrikat. Denna tanke förfäktade jag redan för 20 år sedan i den då fungerande skatte-

I fråga om införande af tobaksmonopol i Sverige. komitén, der jag utalade mig för önskvärdheten utaf att Kongl. Maj:t ville tillsätta en komité för utredning af lämpligaste sättet att på nu ifrågavarande mycket använda lyxämne förskaffa staten en väsentligt ökad inkomst. Man kunde redan då ej ha någon tanke på att en utredning skulle uppvisa lämpligheten af ett tobaksmonopol, hvilket man redan då ansåg för en allt för betänkelig åtgärd i följd af de ofantliga kostnader, som staten derigenom skulle ådraga sig. Dessa kostnader skulle nu blifva ofantligt mycket större. Men att vi böra försöka någon utväg för att kunna uttaga en mycket större afgift, bereda staten en mycket större inkomst utaf tobakstillverkningen, är jag alldeles med om, ty man kan väl säga, att det icke finnes något beskattningsföremål, med undantag af spritvarorna, som bör så mycket vara i den beskattande myndighetens åtanke. Då torde väl fabriksbeskattning vara den lämpligaste, att döma efter allt, som om de olika beskattningsformerna beträffande denna vara blifvit skrifvet i andra länder, der man sysselsatt sig med denna fråga, enkannerligen i Tyskland.

Jag skulle således för min del önska, att kammaren icke ett ögonblick reflekterade på utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Yngsjö: Herr talman, mine herrar! Jag tror för min del icke, att införande af tobaksmonopol här i landet skulle vara till gagn. Om nemligen så skulle ske, skulle ju tobaksfabrikerna inlösas af staten, hvilket naturligtvis skulle medföra ofantligt stora kostnader för statsverket.

Men det är äfven andra omständigheter, som här böra tagas i betraktande. Man måste något tänka på hur det, i händelse ett tobaksmonopol infördes, skulle gestalta sig på de platser, der tobaksodling nu bedrifves. I t. ex. det samhälle, som jag tillhör, nemligen Åhus, har under en lång följd af år en betydlig tobaksodling egt rum och derjemte en större tobaksindustri. De personer, som sysslat med tobaksodling, hafva hittills erhållit en ganska afsevärd inkomst, men skulle nu ett sådant monopol i förening med förbud, hvarom här ifrågasatts, komma att införas, skulle dessa blifva försatta i mycket knappa omständigheter. Jag kan nämna, att jord, der tobak odlas, har ett värde af flere tusen kronor per tunnland, och om dylik jord utarrenderas, går arrendesumman upp till ganska högt belopp. Om nu monopol eller förbud i fråga om tobak skulle införas, undrar jag, huru staten skulle tillvägagå i detta och liknande fall. Skulle staten då icke tråda hjälpande emellan, tror jag, att ett sådant samhälle, der tobaksodling mera allmänt beskrifves, skulle väsentligt reduceras.

Jag skulle kunna vara med om att Riksdagen i öfverensstämmelse med reservanternas förslag ingår till Kongl. Maj:t med skrifvelse, i hvilken begäres utredning angående ökad beskattning af tobak och tobaksfabrikat, ty jag anser nemligen, att penningar mer än väl behöfvastats i statskassan i och för bestridandet af de stora utgifter, som för statsverket föreligga. Men att lägga en så stor börda, som här skulle blifva följd af ett tobaksmonopol, på de enskilda individerna, anser jag icke vara rätt. När Kongl. Maj:t anser, att statsverket är i behof af inkomst, kommer nog proposition derom att framläggas för Riksdagen,

och hoppas jag, att de herrar, som då äro representanter af denna kammare, måtte noga öfverväga denna fråga, innan beslut fattas.

I fråga om införande af tobaksmonopol i Sverige.

(Forts.)

Jag ber att något i korthet få nämna, huru det tillgår vid tobaksodling i östra Skåne. Det är der hufvudsakligen jordtorpare, som egna sig åt denna handtering. När ett par unga makar af jordtorparnes klass bilda sig ett eget hem, arrendera de åt sig ett jordområde på cirka 20 å 25 ar, och der bygga de sig ett hus, resten af området begagna de till tobaksodling. För att nu skydda denna inhemska näring skulle jag mycket väl vilja vara med om att åsätta högre tull å den utländska tobaken, ty om priset å den inom landet odlade varan blir så lågt som under de tvenne senaste åren, skulle tobaksodlingen icke kunna med fördel bedrifvas.

Det är dock egentligen qvinnan, som vid odling af tobak får utföra det hufvudsakliga arbetet. Skulle denna odling förbjudas eller drygare skatter påläggas densamma, anser jag, att vi beröfva qvinnan den inkomst hon med sitt arbete på detta område kan tillföra sitt ringa bo. Det talas så mycket om skydd för arbetarne, men här är det qvinnan, som behöfver skydd.

Herr talman! Jag ber att få instämna i det yrkande, som framstälts i herr Brodins m. fl. reservation.

Herr Branting: Det tycktes mig, om jag rätt uppfattade den siste talaren, som om han fått för sig, att det här är fråga om att kringskära tobaksodlingen i landet, men det har hvarken motionären eller någon annan menat.

I fråga om sjelfva saken förefaller det mig, som om de ärade talare, hvilka här yrkat bifall till reservationen, verkligen hafva gått den påtänkta utredningen något väl hastigt i förväg. Hvad det här är fråga om, är ingalunda det, att Riksdagen skulle uttala sig till förmån för monopolidén i afseende å tobaksfabrikationen, utan hvad som här begäres är endast och allenast att genom en utredning klargöra, huru man skall kunna lämpligast beskatta denna vara, och att i denna utredning äfven skall inryckas en undersökning deraf, huruvida skäl kunna förefinnas att i detta fall införa statsmonopol. Från alla talare, som här sakkunnigt yttrat sig, har medgifvits, att påläggandet af skatt å tobak är förenadt med ganska stora svårigheter, och att hur man än ställer denna sak, komma åtskilliga olägenheter att uppstå. När sålunda hela frågan ännu befinner sig på ett så rent förberedande stadium och då nu en utredning är ifrågasatt, synes det mig åtminstone, att det skulle vara mindre välbetänkt att på förhand kringskära denna utredning genom att säga, att äfven om det skulle visa sig vid närmare undersökning, att en skattläggning här vid lag skulle erbjuda praktiska svårigheter, får man icke ingå på en utredning af huru det skulle ställa sig vid användande af tobaksmonopol. Detta är ett tillvägagångssätt, som jag omöjligen kan vara med om.

Det är klart, att om man så a priori är motståndare till hvarje tanke på monopol i afseende å tillverkningen af någon vara, som friherre von Knorring visade sig vara i sitt anförande, då bör man ju på förhand motsätta sig äfven en utredning. Men jag tänkte mig,

*I fråga om
inforande af
tobaksmono-
pol i Sverige.*

(Forts.)

att många här i kammaren, liksom också fallet var i Första Kammar-
ren, dock skulle vackla något i sin tro på att det under alla för-
hållanden måste öfverlemnas helt och hållet åt den enskilda företag-
samheten att sköta tillverkningen af sådana produkter, som af natio-
nen i hög grad förbrukas. Jag är för min del absolut icke hemma
i denna fråga angående tobak på det sätt, att jag har någon som helst
uppfattning om huruvida tobaksindustriens utveckling för närvarande
på något sätt särskildt predestinerar den för monopolisering i statens
hand. Det är mycket möjligt, att utvecklingen i särskildt detta fall
icke nått så långt, att ett monopol skulle vara lämpligt eller fördel-
aktigt, och att således koncentreringsen på detta område är för litet
framskriden för en dylik åtgärd. Jag är till och med ganska öfver-
tygad derom, att det — så vidt man kan döma af ytliga betraktelser
— finnes andra industrier, der en koncentring i samhällets hand
skulle hafva vida starkare skäl för sig än just i fråga om tobak.
Jag tänker dervid icke minst på den stora sockerindustrien, som
onekligen har bedrifvits i sådana former, att ett direkt läggande
under samhällets ledning af denna industri kunde hafva åtskilliga
skäl för sig redan nu.

De invändningar, som den förste ärade talaren gjorde mot mo-
nopoltanken, påminde mig rätt mycket om hvad vi hörde här i för-
middags i telefonfrågan, eller att vi icke böra låsa fast statens pen-
ningar genom dyrbara inköp, som kunna komma att gå löst på tio-
tals millioner. Skulle utredningen komma att visa, att här blefve
fråga om oproportionella utgifter, som icke komme att stå i något
rimligt förhållande till hvad man vunne på denna monopolanordning,
ja, då har ju utredningen uppfyllt sitt ändamål i negativ riktning mot
ett monopol, och då är ju saken tills vidare förfallen. Men jag tror
icke, att man behöfver vara så skuggrädd, att man afvisar hvarje
tanke på en utredning endast därför, att man förutser, att det må-
hända från enskilda industrier kan framkomma rop om att få göra
stora vinster.

Ty Riksdagen och den allmänna opinionen ha väl något medel
till att stäfja dessa kapitalist-ringar, som man kan tänka sig skulle
vilja slå sig tillsammans för att pungslå staten.

Jag tror därför, att man i detta fall godt kan vid utredningen
taga med alla de olika formerna och sålunda vid sidan af skatte-
systemet äfven tänka på ett monopol. Ty derigenom förlorar man i
sjelfva verket ingenting, men man vinner det, att utredningen kom-
mer att blifva mera omfattande. Men här i landet äro vi verkligen
vana vid omfattande utredningar, så att den saken icke bör afskräcka.

Jag kan för min del alltså icke komma till annat resultat, än
att utskottets hemställan bör bifallas, hvilket jag anhåller att få yrka.

I detta yttrande instämde herr *Nydal*.

Herr Meyer: Herr talman! Jag har i strid mot mina ärade
kamraters uti bevillningsutskottet från denna kammare åsigter biträdt
utskottets förslag och har alltså det något tvifvelaktiga nöjet att här
försvara utskottets hemställan. Detta nöje är icke större, än att jag

saklöst skulle kunna undvara det. Deremot är det en annan sak, som här vid lag bereder mig ett verkligt nöje, och det är, att jag kan instämma med den siste ärade talaren. Jag hyser nemligen i allt väsentligt de åsichter, som han uttalat i denna fråga.

I fråga om införande af tobaksmonopol i Sverige.

(Forts.)

Till en början ber jag att få erinra kammaren derom, att både Kongl. Maj:t och Riksdagen såsom sina åsichter uttalat, att tobaken bör hårdare beskattas, när den tid kommer, att staten behöfver se sig om efter nya inkomster. Utskottet har också varit absolut enigt om, att tobaken är ett skatteobjekt, af hvilket vi för närvarande ha för liten valuta, och att detta objekt mycket väl tål vid en tyngre beskattning. Det har emellertid inom utskottet visat sig, att saken icke är så enkel, som man kan tro. Ty hvilka beskattningsformer man än velat välja, har man stött på svårigheter, hvilka kanske icke blifva lätta att undanrödja. Det går icke att helt enkelt besluta en förhöjning af nu gällande tullsatsen å tobak. Jag behöfver icke anföra skälen härför, ty de höra icke hit. Utskottet har också kommit till den uppfattningen, att en utredning och en utredning i god tid vore absolut nödvändig, om man icke en gång, när man behöfver beskatta tobaken hårdare, skall stå inför omöjligheten att göra det.

Nu är hela tvistefrågan, som uppstått inom utskottet, den: huruvida, när en utredning af saken skall göras, man skall göra den allsidig, eller om man skall helt och hållet skjuta frågan om monopolen å sido. Jag ber att få betona, att utskottet icke med ett enda ord i betänkandet förordat monopolsystemet, utan endast sagt, att, efter som vi ändock skola göra en utredning rörande tobaksbeskattningen, vi borde samtidigt undersöka, huru det skulle ställa sig, om vi införde monopol. Om vi sedan skola införa det eller ej, det blir Riksdagens ensak. Icke behöfva vi vara så förskräckligt rädda för att Riksdagen, därför att vi begära en utredning af frågan, skall vara mera benägen att acceptera det systemet, än annars skulle blifva förhållandet.

Här har en ärad talare yttrat, att, om vi en gång införde tobaksmonopol, andra monopol äfven snart komme att införas. Jag vet icke, om så blifver fallet. Skulle Riksdagen finna lämpligt att äfven införa andra monopol, så hvarför icke. Tobak är helt säkert icke det enda föremål, som lämpar sig för beskattning genom monopol. Vidare har samme talare sagt, att införandet af monopol skulle komma att kosta ofantligt mycket penningar, kanske flera tiotal millioner, därför att man blefve tvungen att inlösa en mängd fabriker. Jag ber få säga, att om tobaksmonopolets införande icke skulle komma att kosta mera än ett par tiotal millioner, komme det snart att blifva en god affär för staten. Ty det har i andra länder visat sig, att tobaksmonopolet tillfört staten alldeles ofantligt stora inkomster. Så t. ex. har det ett år i Österrike gifvit staten en nettobehållning af 95,214,516 kronor, i Ungern 47,205,750 kronor, i Frankrike 242,194,320 kronor, i Italien 108,373,042 kronor. Här i Sverige har staten hittills icke haft mera än omkring 4,500,000 kronor årlig inkomst af tobaken. Det är sant, att vi numera här i Riksdagen äro så vana vid att handskas med millioner, att det icke imponerar, utan man tycker det endast är småsaker, om man säger, att ett tobaksmonopol skulle här

I fråga om införande af tobaksmonopol i Sverige.
(Forts.)

i landet komma att lemna staten en årlig inkomst af femton à tjugu millioner kronor. För min del vill jag om millionerna säga detsamma, som en talare härom dagen sade om grundlagen: att i landsorten hålla vi ännu på dem och anse dem vara värda att taga vara på. Jag tycker, att, sådana siffror som de från utlandet anförda, äfven om vi icke på långt när kunna komma upp till dem, dock äro så pass lockande, att vi icke böra afstå från en undersökning af monopolfrågan.

Den förste ärade talaren sade, att det endast vore stater med dåliga finanser, som använde det ifrågavarande skattesystemet. Det bestrider jag, ty Frankrike t. ex. har inga dåliga finanser; och alldeles säkert är det, att icke får man dåliga finanser därför, att man inför tobaksmonopol. Den risken löpa vi icke.

Jag upprepar ännu en gång, att här är endast fråga om huruvida den föreslagna utredningen jemväl skall omfatta en undersökning om fördelarne och olägenheterna af ett tobaksmonopols införande eller ej. För min del anser jag, att, när vi i saken skola göra en utredning, denna bör vara så allsidig som möjligt, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Pantzarhielm, Gussing* och *Vahlquist*.

Herr Brodin: Herr talman, mine herrar! Två af de föregående talarne ha sagt, att här endast vore fråga om en utredning i allmänhet. Men den hemställdan bevillningsutskottet gjort har frankkommit i anledning af en motion, i hvilken yrkas, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande införande af tobaksmonopol i Sverige. Om Riksdagen därför beslutar en skrifvelse på grund af denna motion, är det naturligt, att detta beslut i första rummet åsyftar en utredning om monopolsystemets införande. Vi reser vanter inom utskottet ha ansett, att det icke vore lyckligt att införa tobaksmonopol bland annat därför, att det komme att draga med sig stora utgifter, hvarförutom det komme att dröja länge, innan staten, som snart är i behof af inkomster, finge några af detta monopol. Om vi tänka oss, att ett tobaksmonopol skulle införas, så blefve följderna deraf, att staten blefve tvungen att inköpa alla tobaksfabriker här i landet eller lemna egarne godtgörelse för de affärer, som de hittills drifvit med vinst. Endast denna utgift skulle komma att belöpa sig till många millioner. Dessutom måste staten, som naturligtvis komme att drifva affären i stor skala, låta uppföra nya fabriker i stället för de inlösta, hvilka alldeles säkert blefve för små. Äfven denna utgift komme att belöpa sig till flera millioner. Innan dessa stora kapital, som staten sålunda måste nedlägga på inköp och uppförande af fabriker, blifvit förräntade och amorterade, hade många år gått till ända; och hvad staten egentligen önskade, eller att få större inkomster under den närmaste tiden, det ändamålet nådde man icke. Vi reser vanter frukta äfven, att ett tobaksmonopol skulle blifva ett lockbete för andra industrier att söka drifva det derhän, att staten skaffade sig äfven andra monopol; och hvad detta skulle leda till, är lätt att räkna ut. Vi ha därför ansett, att skrifvelseförslaget endast

borde innefatta en anhållan om att Kongl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, på hvad sätt och i hvad mån ökad beskattning af tobak må kunna bereda statsverket större inkomster. Detta är ett problem, som icke kan lösas utan att föregås af en större utredning. Ty skall man öka tobakstullen, då måste antingen den svenska tobaksodlingen förbjudas eller beläggas med accis. Detta måste blifva föremål för utredning.

*I fråga om
införande af
tobaksmono-
pol i Sverige.
(Forts.)*

På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag att få yrka bifall till den af mig med flere ledamöter afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Hedgren: Trots allt hvad som sagts till förmån för införande af tobaksmonopol, vågar jag dock säga, att ett sådant beskattningssätt är synnerligen olämpligt. Jag har aldrig smakat hvarken sämre eller dyrare tobaksvaror än dem, som jag nödgats konsumera i de länder, der tobaksmonopol finnes, och skall staten på detta sätt skaffa sig afsevärda inkomster, är det naturligtvis konsumenterna, som få sitta emellan.

En ärad talare på stockholmsbänken nämnde ett beskattningssätt, som han ville förorda, nemligen fabrikatsskatt. Ja, visserligen; men det finnes också andra sätt. För min del tror jag, att vi åtminstone tills vidare kunna nöja oss med att höja den åsatta tullen. Visserligen har utskottet sagt — och jag gifver det rätt deri — att, om man skall höja tullen med något effektivt belopp, man samtidigt måste åsätta accis på den svenska tobaken. Men man kan ju nöja sig med att höja tullen med ett medelmåttigt belopp. Denna tull verkar såsom alla vigttullar oerhördt ojemnt. För att visa detta ber jag att få nämna några priser på råtabak. En sort, som hufvudsakligen begagnas för snusfabrikation, är stjelk. Denna vara kan man köpa för 20 pf. och derunder för kg. Tullen utgör en krona pr kilo, alltså öfver 500 procent af varans värde. Så komma vi till de tobaksorter, som användas till bättre cigarrer. Dessa variera naturligtvis mycket i pris. Men om jag t. ex. tager den, som användes till 15 à 20 öres cigarrer, så kostar denna tobak 6 à 8 kronor pr kg. För denna tobakssort är tullsatsen icke så tryckande. Jag har ingen misskund hvarken med mig sjelf eller någon annan, som önskar röka en god cigarr. Lagg gerna högre tull på den tobakssorten, men minska åtminstone något tullen på stjelk, ty den tobaken konsumeras hufvudsakligen af den stora massan af befolkningen. Kunde man i stället för vigttull slå in på värdetull, tror jag, att, samtidigt med att man derigenom kunde skaffa staten större inkomster, man äfven åtminstone tills vidare kunde undgå att sätta accis på den svenska tobaken. Denna tobak konkurrerar nemligen icke med de fina tobaksorterna, utan endast med de billiga. Den skånska tobaken har nemligen ännu icke sådana egenskaper, som gör, att den fullt beaktas af finsmakare. Beträffande en eventuel öfvergång från vigttull till värdetull vill jag nämna, att värdet af hela tobaksinförseln utgjorde år 1900 i rundt tal 7,800,000 kronor. Tänka vi oss nu en värdetull af, låt oss säga, 100 procent — detta är nog icke för mycket, när vissa slag af tobak redan nu draga öfver 500 procent — så skulle

I fråga om införande af tobaksmonopol i Sverige. (Forts.)
 vi få in närmare 8,000,000 kronor i stället för nu 4,500,000 kronor. Jag vet nog, att åtskilliga skola svara, att det är ytterst svårt att införa värdetull. Man blir naturligtvis alltid utsatt för åtskilliga försök till falsarier. Detta skall jag gerna erkänna, men jag vet å andra sidan, att i andra länder, der värdetull är införd, risken att icke förete ordentliga fakturor är så stor, att falsarier mycket sällan ega rum.

Då jag emellertid, herr talman, icke kan vara med om att förorda monopol och därför icke heller vill hafva någon undersökning derom, skall jag be att få yrka bifall till herr Brodins med flere reservation.

Herr Fredholm: Utskottets hemställan i detta betänkande grundar sig på en motion af herr Bremberg, deri han bestämdt förordar införandet här i landet af ett tobaksmonopol. Utskottets motivering går i samma riktning, och man kan därför icke förmena dem, som reserverat sig mot utskottets hemställan, att de gjort det i den tanken, att det är meningen att få till stånd ett tobaksmonopol. Detta är en betänkelig sak. Det är icke för ro skull vi i grundlagen hafva den bestämmelsen, att här i landet icke få införas monopol till vinning för vare sig kronan, enskilde eller korporationer. Det är en lång och ganska dyrköpt erfarenhet, som svenska folket har haft af monopolväsendet och som har orsakat, att denna bestämmelse kommit in i grundlagen. Nu kan det ju ej ifrågasättas annat, än att vi kunna ändra denna bestämmelse; men innan monopol införes, torde det blifva nödvändigt att ändra ifrågasättande § i grundlagen.

För öfrigt kan det vara ganska betänkligt att införa ett monopol, och det vore särskildt betänkligt i detta fall. Det gäller nemligen en ganska utvecklad och icke obetydlig industri, som idkas här i landet och som nu skulle tillintetgöras. Det är visserligen sant, att den vinst, som kommer denna industri till godo, skulle i stället tillfalla staten. Erfarenheten i andra länder har ju visat, att tobaksmonopol bereder staten en ganska stor bruttoinkomst. Men det är icke bruttoinkomsten, utan nettoinkomsten, som man har att räkna med, och de kostnader, som äro förenade med drifvandet af en sådan handtering, äro ganska betydliga.

Man får dessutom icke glömma, att, när det gäller tillverkning af sådana varor som tobaksfabrikat, det blir nödvändigt att i stor omfattning inköpa tobak från utlandet. Detta är en affär och en affär, som är förenad med stora svårigheter samt kräfver förmåga att spekulera och kändedom om marknaden. Den risk, som är förenad med sådana affärer, nemligen risken att göra förlust, kunna enskilda personer ju underkasta sig, men om staten skall kunna på förmånligt sätt verkställa dessa inköp, torde vara ganska problematiskt.

Införandet af monopol förutsätter ju för öfrigt en öfvergång från det nuvarande tillståndet till det blifvande. Denna öfvergång är förenad med ganska betydande kostnader. Det är icke nog med att man, såsom den förste talaren påpekade, behöfver inköpa tobaksfabrikerna. Härtill kan man nemligen icke inskränka sig under annan förutsättning, än att man åtnöjer sig med att monopolisera sjelfva

tillverkningen. Skall man åter monopolisera äfven handeln med tobaksvaror, så måste man väl betala skadestånd till alla innehafvare af cigarrbodas, för det de förlora rättigheten att utöfva sitt dittills lofliga näringsfång och derigenom beröfvas sitt lefvebröd. Att inköpa alla dessa bodas lär väl icke kunna komma i fråga. Det skulle förvåna mig, om innehafvarne af sådana bodas icke framstälde anspråk på skadestånd.

*I fråga om
införande af
tobaksmono-
pol i Sverige.*
(Forts.)

Hvad beträffar tobaksodlingen, har man visserligen förmenat, att densamma ej skulle lida men af monopolets införande. Men i de tobaksodlande länder, der monopol är genomfördt, går det till så, att ingen annan än staten får inköpa tobaken af tobaksodlarne, hvaraf naturligtvis följer, att staten godtyckligt kan bestämma det pris, som skall betalas för tobaken.

Skall tobaksmonopol genomföras, får man vara betänkt på konsekvenser af den art, som jag nu antydt. Man får bereda sig på stora svårigheter och olägenheter samt betydande kostnader. Dessa förhållanden anser jag vara de, som förnämligast böra göras till föremål för en utredning. Jag vill derfor icke motsätta mig utredningen nu, lika litet som jag någonsin förut motsatt mig en sådan. Jag tror icke, att utredningen kommer att göra någon skada. Den skall säkert klarare ådagalägga, huru svårt det är att införa tobaksmonopol. Men jag är mycket tveksam angående lämpligheten att på det sätt monopolisera ifrågavarande näring, att staten skulle drifva densamma. Detta i motsats mot en föregående talare, som icke såg någon olägenhet i en sådan anordning. För dem deremot, som anse, att samhället bör monopolisera produktionen i allmänhet, kan det väl vara angenämt att få börja med tobaksindustrien. De kunna då hysa förhoppningar om att sedermera få monopolisera den ena näringen efter den andra.

Det är denna fara, som gjort, att jag icke kunnat vara med om utskottets hemställan, och derfor skall jag, herr talman, be att få instämma i friherre Knorrings yrkande.

Herr Meyer: Jag skall be att få upprepa hvad som redan förut blifvit sagdt, nemligen att det nu icke är fråga om att uttala sig vare sig för eller emot monopol, utan endast gäller, huru vida den utredning, som skall göras, bör omfatta jemväl monopols införande. De ärade herrar, som här sökt visa, hvilka svårigheter och olägenheter som skulle vara förenade med genomförandet af ett monopol, gå helt enkelt utredningen i förväg. Detta skola vi bedöma, sedan vi fått utredningen. På rak arm kunna vi deremot icke bedöma denna sak.

Jag skall äfven be att få påpeka en annan sak. Vi äro ju alla ense derom, att det erfordras en utredning om på hvad sätt statens inkomster af tobaksförbrukningen skola kunna ökas. Men om nu denna kammare tager något annat förslag än utskottets, så har frågan för denna riksdag förfallit. Första Kammaren har ju nemligen redan fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med utskottets hemställan, och om nu Andra Kammaren fattar ett annat beslut, så är det ju alldeles uppenbart, att, då de särskilda besluten endast skilja sig med afseende å undersökningen om monopolet, någon sammanjemkning icke kan

*I fråga om
införande af
tobaksmono-
pol i Sverige.
(Forts.)*

åstadkommas. Gemensam votering kan ej heller ega rum. Hela frågan skulle alltså då hafva förfallit. Kommer den derefter, sedan kamrarna vid denna riksdag fattat olika beslut, åter till en annan Riksdag, så kan det hända, att vi få med de gamla kända principerna att göra och att således Första Kammaren anser sin värdighet kräfva, att kammaren håller på sitt förra beslut, samt Andra Kammaren likaledes finna sin värdighet fordra vidhållandet af det förra beslutet. På sådant sätt skulle vi aldrig få något Riksdagens beslut.

Herr Fredholm: Den utredning, som jag egentligen önskar skulle komma till stånd, afser de kostnader, som statsverket kunde behöfva vidkännas vid öfvergång från nuvarande system till monopol-system. Hvad åter beträffar den frågan, om vi böra eller icke böra införa monopol, så behöfver den icke utredas. Denna fråga är nemligen redan på ett tillfredsställande sätt utredd i Tyskland genom 1878 års stora tobaksenquête. Af denna enquête framgick, att det icke var önskligt, att tobaksmonopol infördes. Det blef därför ej heller någonting af i Tyskland. Härom behöfver man alltså icke någon utredning.

Man kunde ju emellertid i alla händelser låta verkställa en utredning angående de eventuella kostnader, som skulle föranledas af en öfvergång till monopol-system. En sådan utredning skulle säkerligen tydligt och klart ådagalägga, att kostnaderna blefve enorma.

Jag vill ytterligare betona, att dessa kostnader måste amorteras. Man inför nemligen icke tobaksmonopol för sitt nöjes skull, utan för att förtjena penningar. Då kostnaderna således måste amorteras, kommer detta att ytterligare fördyra tobaksvarorna.

Det kan icke ifrågasättas annat, än att man genom att införa ett tobaksmonopol skulle lyckas skaffa staten penningar, vare sig monopol-et afsåge endast tillverkningen eller äfven försäljningen. Kan man emellertid finna på en annan form att taga ut tobaksskatten, så har jag ingenting deremot. Tobak är nemligen en vara, som lämpar sig väl för beskattning.

Jag kan mycket väl, såsom jag nyss nämnde, förstå, att de personer, som anse, att det skulle vara lyckligt för samhället, om produktioner i allmänhet monopoliserades, ifrå för tobaksmonopol. Jag kan äfven förstå, att de, som icke äro benägna för direkt beskattning, önska ett sådant monopol, hvarigenom staten kunde erhålla så stora inkomster, att någon direkt beskattning utöfver den allmänna bevilningen ej vidare erfordrades.

Enligt min uppfattning vore det emellertid ej fördelaktigt för samhället, att tobaksmonopol infördes. I detta hänseende står jag på den gamla ståndpunkt, som fått ett uttryck i vår regeringsform. Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Friherre von Knorring: Herr talman! Mine herrar! Talaren på blekingebänken ansåg, att det vore mycket lämpligt, att utredningen omfattade äfven monopol-et, då en utredning rörande tobaksbeskattning i alla fall borde ske. Anledningen dertill, att vi reser vanter sätta oss emot utredning om monopol-et, är naturligtvis den,

att vi äro principiella motståndare till monopolsidén. Vi vilja icke genom att biträda ett förslag om utredning så att säga gifva någon-
 ting på hand i detta hänseende.

Samme talare yttrade, att om nu, sedan Första Kammaren antagit utskottets förslag, Andra Kammaren antager reservanternas, komme frågan att förfalla för denna riksdag. Jag tror emellertid icke, att frågan i sådan händelse förfaller, så mycket mindre som Första Kammaren antagit utskottets förslag endast med tillhjälp af den förseglade sedeln. Förslagen äro nemligen icke så olika, att de ej böra kunna sammanjemkas. Dessutom kan jag icke föreställa mig annat, än att, om Andra Kammaren bifaller reservanternas förslag med en större majoritet, Första Kammaren accepterar ett förslag att biträda Andra Kammarens beslut. Äfven om frågan skulle förfalla vid denna riksdag, torde detta ej behöfva förhindra Kongl. Maj:t från att låta verkställa en utredning.

Det är för öfrigt icke fråga om att Kongl. Maj:t till nästa Riksdag skulle framlägga något förslag i frågan. Skälet dertill, att det nu föreslagits en skrifvelse med begäran om utredning rörande ökad tobaksbeskattning, är naturligtvis det, att man vet, att statsverket kommer att behöfva mycket förökade inkomster. Under sådant förhållande bör det ju vara lämpligt att i god tid verkställa utredningar angående bästa sättet för staten att tillgogöra sig sådana skatteobjekt, hvilka, såsom jag tror förhållandet vara med tobaken, böra komma i betraktande. Det är till och med af vigt, att Riksdagen kan i god tid beräkna, hvad sådana nya beskattningar kunna ungefärligen inbringa statsverket.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr von Friesen: Jag är för min del ingen vän af detta tobaksmonopol, som nu ifrågasatts, och jag har således ingen anledning att yrka bifall till utskottets förslag. Men det förefaller mig också, att det icke skulle vara nödvändigt för Riksdagen att nu liksom petitionera hos Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t skulle se till, att här skulle påläggas en ny förbrukningsskatt. Mig förefaller det, som om denna fråga är alldeles för tidigt väckt, och att Kongl. Maj:t nog utan Riksdagens anhållan kommer att se till, att skatter utkrävas af svenska folket. Jag ber därför, herr talman, att få yrka afslag å såväl motionen och utskottets hemställan som reservationerna.

Med herr von Friesen förenade sig herrar *Biesèrt, Persson i Tällberg, Olsson i Sörnäs, Olsson i Viken, Kinnman, Kvarnzélius, Johansson i Öija, Hedlund, Emthén* och *Nordin* i Hammerdal.

Herr Meyer: Nu har herr von Friesen dräpt både utskottets och reservanternas hemställan, det förstår jag nog. Men gent emot herr von Friesen ber jag dock att få säga, att utskottet alls icke genom sitt förslag föreslagit någon petition till regeringen eller begärt förslag till införande af någon ny skatt. Utskottet har endast förutsatt, att den tid kan komma eller kommer, då Kongl. Maj:t kan behöfva begära en ökad tobaksskatt af Riksdagen; och det är för att

I fråga om införande af tobaksmonopol i Sverige.
 (Forts.)

I fråga om införande af tobaksmonopol i Sverige. Kongl. Maj:t då skall vara i tillfälle att framkomma med ett förslag i den riktningen, som utskottet här begärt den utredning, som nödvändigtvis måste föregå ett sådant förslag från Kongl. Maj:ts sida.

(Forts:)

Herr von Friesen: Jag tager för gifvet, att, om detta behof blir oafvisligt, Kongl. Maj:t kommer att utan Riksdagens petition framlägga ett sådant förslag. Att Kongl. Maj:t skulle göra detta utan någon lämplig utredning, förefaller mig orimligt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder framstälts, gaf herr vice talmannen propositioner: 1:o på bifall till utskottets hemställan; 2:o på afslag derå och bifall i stället till den af herr Brodin med flere afgifna, vid utskottets betänkande fogade reservationen; och 3:o på afslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen. Herr vice talmannen ansåg den under 2:o framställda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, upptog herr vice talmannen för bestämmande af kontrapositionen å nyo de öfriga yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till utskottets hemställan, nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, i följd hvaraf nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående bevilningsutskottets betänkande n:o 28 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om afslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Den votering, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 85 ja, men 104 nej; hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande af kammaren godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren med afslag å bevilningsutskottets hemställan i dess förevarande betänkande n:o 28 bifaller den af herr Brodin med flere afgifna, vid betänkandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställen som den i ämnet väckta motionen.

I hufvudvoteringen afgåfvos 96 ja mot 95 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 2.

Föredrogs och godkändes bevillningsutskottets betänkande n:o 29, i anledning af väckt motion om höjning af tullsatserna för arbetad tobak.

§ 3.

Vidare föredrogs bankoutskottets memorial n:o 10, med förslag till ny aflöningsstat för riksbankens hufvud- och afdelningskontor.

*Angående
ny aflönings-
stat för riksbankens
hufvud- och
afdelnings-
kontor.*

Sedan *punkten 1:o* blifvit föredragen, yttrade:

Herr Sjö: Såsom herrarne finna af det föreliggande betänkandet, så har utskottet tillstyrkt Riksdagen att antaga ett helt och hållet nytt löneförelag för riksbankens tjenstemän och betjente. Enligt detta förslag skulle nämnde tjenstemän och betjente erhålla icke allenast sina nuvarande löner, utan jemväl ungefär ett lika stort dyrtidstillägg, som under förlidet års riksdag beviljades dem, och hvilket inalles uppgick till några och fyrtio tusen kronor, och dessutom äfven något öfver 20,000 kronor, i hvilket belopp till viss del ingår aflöning för tjenstemän och styrelser i de sist inrättade kontoren.

Det har synts mig litet underligt, att man framkommit med detta lönerегleringsförslag i sådant skick, som det nu har, då det icke är längre tillbaka än 10 år, eller år 1892, som Riksdagen beslutade en fullständigt ny lönerегlering för riksbankens tjenstemän och betjente med ty åtföljande högre aflöningar för dessa. Det förefaller, som om bankofullmäktige på grund af påtryckningar och till dem ingångna ansökningar funnit det vara bäst att redan nu söka reglera de ifrågavarande personernas löner och i dessa medräkna äfven det dyrtidstillägg, som förlidet års Riksdag beviljade, på det att man på det sättet måtte komma ifrån frågan om dyrtidstillägg i detta fall. Men som herrarne erinra sig, beslöt denna kammare för icke mer än tre veckor sedan att med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående 10 procents dyrtidstillägg afslå hvarje framställning i denna väg, och detta beslut fattades med en så förkrossande majoritet som 140 röster mot 73. Det kan för den skull tyckas, åtminstone gör det så för mig, att det vore lämpligast, om denna

Angående ny aflöningsstat för riksbankens hufvud- och afdelningskontor. (Forts.)

kammare afsloge det nu föreliggande förslaget, så att tjänstemännen vid riksbanken och dess afdelningskontor blifva likställda med alla öfriga embets- och tjänstemän. Det är ju gifvet, att när Första Kammaren bifallit Kongl. Maj:ts proposition om 10 procents förhöjning af lönen att utgå såsom dyrtidstillägg, är den äfven med på det lönerегleringsförslag, som här föreligger. Då nu Andra Kam-maren afslagit Kongl. Maj:ts ifrågakarande proposition, bör den ju äfven afslå det nu föreliggande förslaget, så att i såväl det ena som det andra fallet en gemensam votering må ega rum. Det är ju tydligt, att om det ena förslaget då går igenom, så går äfven det andra igenom, äfven om ökningen der skulle vara något större, och då hafva ju lönerna för riksbankens tjänstemän och betjente i alla fall reglerats.

Det är på grund af dessa i korthet anförda motiv, som jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Johansson i Noraskog: För min del ber jag deremot att få yrka bifall till utskottets nu förevarande hemställan. Fullmäktige hafva svärligen kunnat handla annorlunda, än de gjort, ty om fullmäktige helt enkelt hade följt samma regel som förlidet år och sålunda endast gått in till Riksdagen med begäran om dyrtidstillägg för riksbankens tjänstemän och betjente, hade dermed icke vunnits någonting annat, än att på sin höjd det begärda dyrtidstillägget blifvit beviljad; men det, som för fullmäktige varit hufvudsaken här vid lag, har varit att få *lönestaterna ordnade på ett fullt tidsenligt sätt*. Derest så sker, kunna tjänstemännen användas inom bankens olika afdelningar, der de bäst behöfvas, och det missförhållandet skulle kunna undvikas, som nu stundom eger rum, att det nemligen på somliga håll är brist på tillräckligt antal krafter, medan det samtidigt på andra håll finnes ett visst öfverflöd deraf.

Förlidet är ingingo tjänstemän och betjente vid riksbanken till fullmäktige med en framställning angående förbättrade löner, men ehuru tjänstemännen och betjente samtidigt t. o. m. vände sig direkt till bankutskottet med anhållan om utskottets medverkan i sådant hänseende, så kunde fullmäktige då icke göra annat, än hvad som gjordes, nemligen föreslå dyrtidstillägg. Dessa skulle enligt fullmäktiges förslag hafva för hela lönestaten uppgått till omkring 75,000 kronor, men genom den jemkning, som egde rum med afseende å dyrtidstillägg för tjänstemännen i allmänhet och hvilken jemkning äfven iaktogs för riksbankens tjänstemän, blef detta belopp nedprutadt till ungefär 45,000 kronor. Nu är visserligen sant, att största delen af detta belopp har blifvit inräknadt i de löner, som enligt det nu föreliggande förslaget skulle komma att utgå, men i stället har man blifvit i tillfälle att indraga en del kassavårdsarfvo-den och andra arfvoden, som stundom visat sig föranleda olägenheter och obehag, isynnerhet vid semestervikariat och tillämpning i öfrigt af lönestaten för riksbankens hufvudkontor.

Hvad blir följden, om nu Riksdagen skulle afslå fullmäktiges förslag i detta afseende? Jo, följden blir den, att de ifrågakarande tjänstemännen och betjente komma i precis samma förhållanden som

under förlidet år och skulle således kanske till och med gå miste om dyrtidstillägg. Det är ännu icke alldeles afgjort, om Riksdagen kommer att bevilja dyrtidstillägg för andra tjänstemän, men det är icke heller alldeles osannolikt, att så kommer att ske. I sådan händelse skulle bankoutskottet näppeligen under denna riksdag kunna komma med en ny framställning om dyrtidstillägg för riksbankens tjänstemän och betjente.

Jag ber för öfrigt att med anledning af hvad herrar fullmäktige anført och särskildt hvad förste och andre deputeraden inför utskottet meddelat dess ledamöter få lägga kammaren på hjertat, att när man sökt under närmast föregående år i alla afseenden få riksbanken i en sådan ställning, att den må kunna verka som centralbank, och då man vidare sökt att — hvilket är nödvändigt för den inre förvaltningen — få det så ordnad, att tjänstemännen blifva så att säga flyttbara dit, der de bäst behövas, så att fullmäktige ej må behöfva att såsom nu tillsätta tjänstemän *öfver stat*, som det heter — det är icke extra ordinarie tjänstemän, utan det är tjänstemän, som hafva en ordinarie tjänstemans såväl arbete som aflöning — då man alltså sökt att få den inre organisationen af banken så tidsenligt ordnad som möjligt, vore det hvarken lyckligt eller klokt att afslå hvad fullmäktige i detta hänseende begärt. Det går icke heller an att dröja med denna löneroglering, till dess att riksbankens hufvudkontor flyttat in i sitt nya hus här i Stockholm eller till dess att det uppstår allt för stora svårigheter för fullmäktige, att rätt kunna handhafva den inre förvaltningens olika detaljer. Äfven om förslaget denna gång skulle falla, lär det dock i alla fall snart komma upp igen, men det är icke troligt, att det då kommer att blifva billigare, utan snarare torde det blifva dyrare än det nu föreliggande.

Ur såväl den ena som den andra synpunkten ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Petersson* i Dänningelanda och *Mallmin*.

Herr von Friesen: Herr talman! Den förste ärade talaren satte denna löneroglering nästan uteslutande i samband med frågan om dyrtidstillägg. Denna löneroglering innefattar emellertid tvenne saker, som icke alla hafva något att skaffa med dyrtidstilläggsfrågan, och det är för det första aflöningen åt de verkställande direktörerna vid afdelningskontoren och för det andra uppflyttningen af vissa kontor ifrån en lägre grupp till en högre.

Att de verkställande styrelseledamöterna vid afdelningskontoren hafva i förhållande till sin ställning för små löneförmaner, har varit en klagan, som förts icke allenast inom riksbanken, utan äfven inom Riksdagen.

Hvad beträffar frågan om en förflyttning af vissa kontor från en lägre grupp till en högre, är denna förflyttning en följd af den utveckling, som dessa kontor nått. Att t. ex. kontoret i Gefle skulle stå kvar i den låga grupp, der det för närvarande finnes, vore utan tvifvel orimligt, och att kontoren i Karlskrona och Halmstad fortfarande skulle tillhöra samma grupp som nu, vore icke heller lämp-

Angående ny aflöningsstat för riksbankens hufvud- och afdelningskontor. (Forts.)

ligt med hänsyn till dessa kontors utveckling. Detsamma kan sägas om åtskilliga andra kontor. Detta är en fråga, som icke alls sammanhänger med frågan om dyrtidstillägg.

Det, som sammanhänger med frågan om dyrtidstillägg, är naturligtvis regleringen af tjänstemännens löner. Jag vill härvid säga, att de löner, som af fullmäktige föreslagits med afseende å hufvudkontoret, icke uppgå till det belopp, som de nuvarande lönerna jemte dyrtidstillägg utgöra. Det synes mig således, som om fullmäktige här hade gått i en rigtning, som Riksdagen just har velat angifva som den rätta, för att man skall kunna komma ifrån dyrtidstilläggen. Jag ber att få hänvisa till den tabell, som finnes i utskottets betänkande å sid. 30 och 31. Säsom vi finna der, blir det visserligen i första graden en ökning i inkomsterna af 70 kronor — och detta är den största skilnaden mellan lönerna enligt den nuvarande staten och den föreslagna — men om vi gå till andra graden, så är det redan der en minskning i inkomsterna för 17 tjänstemän, d. v. s. det största antalet i denna grad, och denna minskning utgör från 125 kronor ända upp till 225 kronor, allt jemfördt med nuvarande löner inklusive dyrtidstillägg. Ännu större blir minskningen i inkomsterna, om man går till de högre lönegraderna; sålunda utgör minskningen för i högsta lönegraden uppförda fyra kommissarier 500 kronor; der är således icke dyrtidstillägg alls taget med i beräkningen, och det är ju naturligt, då dessa tjänstemän i alla fall kommit upp till en lön af 7,000 kronor. Jag tror således, att vederbörlig försigtighet är iakttagen i fråga om denna lönereglering.

Hvad jag särskildt vill fästa kammarens uppmärksamhet på är, att, som jag påpekat, två frågor i denna lönereglering icke alls sammanhänga med frågan om dyrtidstillägg, och att denna lönereglering, i hvad den sammanhänger med nämnda fråga, icke kan anses vara öfver höfvan tilltagen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr vice talmannen gifna propositioner på de derunder gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets i denna punkt gjorda hemställan.

Punkterna 2:o och 3:o.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Angående förslag till lag om byggande och underhåll af vissa enskilda vägar på landet. (Forts.)

Efter föredragning af lagutskottets utlåtande n:o 47, i anledning af väckt motion med förslag till lag om byggande och underhåll af vissa enskilda vägar på landet, lemnades på begäran ordet till:

Herr Persson i Tällberg: Det är icke synnerligen angenämt att vara motionär, då utskottet klämmer till så, som lagutskottet gjort här i sin kläm. Men jag skall icke tillåta mig att framställa något

kländer mot lagutskottet eller ingå i någon granskning af de anmärkningar, som utskottet gjort mot motionen. Det var ju icke att vänta, att vi motionärer skulle kunna utarbeta ett sådant förslag, som kunde vara tillfredsställande för landet i dess helhet, ty dertill sakna vi naturligtvis nödigt material och nödiga kvalifikationer. Det har icke gått värre för oss arma motionärer i utskottet, än det gick för Kongl. Maj:t år 1900. Vi veta, att det i går var jemnt åtta år, sedan Riksdagen skref till Kongl. Maj:t och begärde utarbetande af lagförslag i nu förevarande fråga. Ett dylikt förslag hade af Kongl. Maj:t utarbetats år 1900, och detta remitterades sedan till högsta domstolen. Der refs detta förslag sönder ungefär på samma sätt som vårt förslag rifvits sönder i lagutskottet. Vårt förslag är också i hufvudsak uppgjort på det af Kongl. Maj:t utarbetade förslaget, dock med vissa modifikationer och ändringar, som vi hafva ansett vara förbättringar. Emellertid kunde vi på förhand ana, att vårt förslag icke skulle lyckas att bestå det prof, som det måste undergå i utskottets skärseled. Men jag vill dock säga, att det icke var för ro skull, som vi hafva motionerat i detta ämne. För hvarje år, som går, blir det ett allt mer och mer olidligt förhållande med vägarne på lundsbygderna i fråga om såväl deras byggande som underhåll, ty med den föråldrade, ja, jag tillåter mig säga antiqverade lagstiftning, som finnes för byggande och underhåll af by- och utfartsvägar, är det omöjligt att komma till någon reda här vid lag. Vi hafva försökt anlita landtmätare, men det har icke hjälpt; den ena gången ha vi tappat, den andra åter vunnit, när det blifvit fråga om att tvinga sådana personer att fullgöra sina skyldigheter, som icke velat göra detta godvilligt. Det finnes ingen annan möjlighet att få denna sak ordnad än genom att lagstiftningen ingriper, och det är därför, som jag vågar framställa en vördsam anhållan till herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet, att han måtte inlägga all sin kraft och energi för att få denna fråga så allsidigt som möjligt utredd och så snart som möjligt förelagd Riksdagen.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att framställa, utan jag har endast velat göra detta uttalande.

Herr Nilsson i Skärhus: Jag kan icke annat än på det lifligaste instämma med den föregående talaren i hvad han yttrat om behovet af lagbestämmelser i fråga om byggande och underhåll af by- och utfartsvägar. Men jag får likväl på de skäl, som anförts i utskottets motivering, yrka bifall till utskottets hemställan om afslag å motionen i fråga. Emellertid vill jag här begagna mig af tillfället att påpeka ett förhållande, som icke blifvit uti motionen vidrördt och därför icke heller omnämndt i utskottets motivering.

Då vid den nya vägdelningen vägar fördelades inom väghållningsdistrikten, utslötos flere större vägar, nemligen socknevägarne, d. v. s. sådana vägar, som användas af flera olika socknars invånare såsom genomfartsvägar. Dessa vägar kunna icke gerna, i likhet med de af motionärerna omnämnda by- och utfartsvägarne, anses höra till sådana vägar, som böra underhållas af dem, som begagna desamma, ty man kan icke säga, att de begagnas af vissa bestämda personer, utan de

*Angående
förslag till
lag om
byggande och
underhåll af
vissa en-
skilda vägar
på landet.
(Forts.)*

Angående förslag till lag om byggande och underhåll af vissa enskilda vägar på landet.
(Forts.)

användas för allmän trafik. Ehuru de sålunda äro af stor betydelse för samfärdseln, lemnas de nu att förfalla, då ingen har någon laglig skyldighet att underhålla dem. Då nu frågan om revision af väglagen på grund af en Riksdagens skrivelse hvilat hos Kongl. Maj:t, vore det af vikt, att Kongl. Maj:t, när denna fråga kommer under pröfning, ville taga i öfvervägande äfven denna omständighet, som jag här påpekade, nemligen att genomfartsvägar, som begagnas af flere socknar, icke blifvit medtagna vid senaste vägdelningen.

Jag har icke något annat att tillägga, utan ber endast att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Månsson: Denna fråga har ofta varit föremål för Riksdagens pröfning, och senast vid 1894 års riksdag afläts en skrivelse i ämnet till Kongl. Maj:t. Jag tror mig veta, att denna fråga sedan varit föremål för Kongl. Maj:ts särskilda uppmärksamhet och pröfning. Men svårigheter hafva mött för att på lämpligt sätt ordna hithörande förhållanden.

De viktigaste anmärkningarna mot det uppgjorda förslaget hafva gällt den bestämmelsen, att de, som sig af väg begagna, skola underhålla den i proportion derefter. I min hemort möter ett dylikt stadgande så stora svårigheter i tillämpningen, att man, derest lagen skall kunna antagas, måste i detta afseende föreslå andra bestämmelser. Säsom jag finner af det föreliggande utskottsbetänkandet, anser äfven utskottet, att här vid lag »den riktiga bestämningsgrunden torde vara, att underhållsskyldigheten beträffande utfarts- och byvägarne skall, liksom hittills, åligga dem, som af vägarne betjena sig» o. s. v. Men, som jag redan förut sagt, det är åtminstone på den trakt, som jag tillhör, omöjligt att tillämpa en dylik bestämmelse. Det måste vara andra i socknen och byn, som delta i underhållet af sådana vägar. Jag har sjelf varit i tillfälle att se ett förslag angående underhåll af nu ifrågakvarande vägar, men hvilket strandat på anmärkingar af samma slag som de här gjorda. För att undvika de svårigheter, som ett dylikt förslag skulle komma att vålla hela landet, tror jag, att man måste vidtaga modifikationer i afseende å detsamma, så att hänsyn tages till de olika ortsförhållandena.

Det är endast detta, som jag velat framhålla, i förhoppning att frågan nästa gång, den förekommer, måtte skärskådas från den af mig nu angifna synpunkten.

Herr Nilsson i Skärhus: Vi ansågo inom utskottet, att det var synnerligen viktigt att få just den synpunkten inlagd i motiveringen, att man borde behålla den gamla normen för underhållet af ifrågakvarande vägar. Man kan lätt tänka sig, huru det skulle gå, om hela socknen skulle öfvertaga underhållet af en del by- och utfartsvägar, som kanske sammanlagda uppgå till flera mil. Hvilka dryga kostnader skulle icke socknen få vidkännas för underhållet af en utfartsväg t. ex. från ett skogsskifte, som undergår afverkning, eller från en torfmosse, från hvilken forslas många lass torf, eller från ett tegelbruk med stor omsättning, utan att någon annan än egaren af skogsskiftet, torfmossen eller tegelbruket hade den ringaste nytta af vägen.

Dertill kommer, att i följd af hemmansklyfningar eller egostyckningar, som medförde behof af nya utfartsvägar, skulle ständigt erfordras nya vägdelningar, och derigenom skulle åstadkommas ständiga rubbningar i vägförhållandena. Vi ansågo också inom utskottet, att om man sloge in på den bogen, som blifvit förordad af den föregående talaren, skulle svårigheterna i detta fall blifva allt för stora. Hvad beträffar genomfartsvägarne, voro vi inom utskottet alla ense om att sådana vägar, som äro gemensamma och gagneliga för flera orter, borde underhållas af kommunen i dess helhet.

Angående förslag till lag om byggande och underhåll af vissa enskilda vägar på landet.
(Forts.)

Jag vidhåller mitt förut gjorda yrkande på bifall till utskottets hemställan.

Herr Månsson: Jag minnes mycket väl, att den siste ärade talaren då vid granskningen af det lagförslaget hade just sådana åsigtter. Men herrarne må besinna, att det kan vara fråga om underhåll af en väg på hela miltal, och att hålla en sådan väg måste vara lättare för hela socknen än för några få personer. I vår ort åtminstone skulle det vara omöjligt att åstadkomma något ordentligt vägunderhåll, om detta skulle åligga endast en eller två personer. Och jag tror, att man bör taga detta i betraktande, då lagen lägges fram.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Häruppå förelåg till afgörande lagutskottets utlåtande n:o 48, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående registrering dels af centralföreningar, bestående af registrerade föreningar, för ekonomisk verksamhet, dels ock af konsumtionsföreningar med syfte att sälja varor äfven till andra än föreningsmedlemmar.

Angående registrering af centralföreningar, bestående af registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, m. m.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 24, hvilken till lagutskottet hänskjutits, hade herr *H. Öhngren* föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhölle, det Kongl. Maj:t täcktes taga under ompröfning behofvet af registreringsrätt för ekonomiska centralföreningar eller förbund, bestående af inregistrerade föreningar, som hade till ändamål att befrämja jordbruket eller andra näringar, samt att, med hänsyn till frågans ekonomiska betydelse för den jordbrukande befolkningen, förslag till för ändamålet erforderliga ändringar af nu gällande lag om registrering af föreningar för ekonomisk verksamhet skyndsammast måtte för Riksdagen framläggas.

Till gemensam behandling med förenämnda motion hade utskottet förehaft en likaledes inom Andra Kammaren afgifven och till utskottet hänvisad motion, n:o 76, deri herr *J. G. Pettersson* i Södertelje hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga under öfvervägande, i hvad mån och under hvilka vilkor registrering enligt lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet kunde medgifvas dels af s. k. konsumtionsföreningar med syfte att sälja varor äfven till andra än dem, som af föreningarna vore medlemmar, dels ock af ekonomiska föreningar,

Angående registrering af central-föreningar, bestående af registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, m. m.

hvilkas medlemmar sjelfva vore föreningar, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagbestämmelser härom, hvartill förhållandena kunde anses föranleda.

Utskottet hemställde:

1:o att herr Öhngrens och herr Petterssons i Södertelje ifrågasvara motioner, den sistnämnda i hvad densamma afsåge frågan om registrering för sammanslutningar af registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och

2:o att Riksdagen, i anledning af hvad i sistberörda motion i öfrigt hemstälts, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det tacktes Kongl. Maj:t taga under öfvervägande, i hvad mån och under hvilka villkor s. k. konsumtionsföreningar kunde medgifvas rätt att sälja äfven till andra än dem, som af föreningen vore medlemmar, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagbestämmelse härom, hvartill förhållandena ansåges föranleda.

Sedan *punkten* 1:o blifvit uppläst, lemnades på begäran ordet till:

Herr Öhngren, som yttrade: Min motion afser att påvisa och få rättadt ett missförhållande uti vår registreringslag. Under det att vanliga ekonomiska föreningar hafva registreringsrätt, åtnjutes icke sådan rätt af en förening utaf dylika ekonomiska föreningar till en centralförening. Alltså, i ena fallet ett skydd af lag, i andra fallet icke. Härigenom hafva, särskildt inom min hemtrakt, uppstått åtskilliga olägenheter. De skäl, som jag anført såsom stöd för min motion, tyckes utskottet också hafva beaktat, då utskottet uttalar sig sålunda:

»Utskottet anser emellertid de skäl, som af motionärerna åberopats för en lagändring i syfte, att derigenom skulle beredas möjlighet att vinna registrering äfven af sådan sammanslutning, som nu är i fråga, vara fullt giltiga. Sammanslutning af registrerade landtmannaföreningar med ändamål att genom uppköpande af erforderliga förnödenheter och försäljning af jordbrukets alster för lokalaföreningarnas gemensamma räkning verka till bättnad för dessas medlemmar befordra utan tvifvel ett särdeles viktigt näringsintresse», o. s. v. Längre ned säger utskottet »Lagstiftningsåtgärder i nu berörda syfte synas sålunda vara angelägn», och än längre fram meddelar utskottet, att inom lagbyrån har utarbetats ett förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i registreringslagen den 28 juni 1895, hvarefter utskottet tillägger: »Kongl. Maj:t har den 24 sistlidne januari beslutit att öfver nämnda lagförslag inhemta högsta domstolens yttrande, hvilket dock ännu icke afgifvits.» Jag har begärt ordet just med anledning deraf, att detta yttrande numera lär vara afgifvet och, om jag är riktigt underrättad, innehålla i viss mån ett ogillande af hvad jag föreslagit. Skulle så vara fallet, så fruktar jag att — då Första Kammaren redan afslagit min ifrågasvarande motion — följden deraf, att jemväl Andra Kammaren, hvars ledamöter dock borde kunna

antagas något mera intressera sig för motionen, afsloge densamma, skulle blifva den, att det lagförslag, hvars utarbetande påbörjats genom Kongl. Maj:ts föranstaltande, icke framkommer till Riksdagen. Det är af denna orsak som jag skulle önska ett uttalande från kammarens sida om behöfligheten af den föreslagna lagändringen, så att man kan med säkerhet påräkna, att förslaget framlägges för Riksdagen, och med anledning deraf skall jag be att få yrka bifall till min motion samt afslag å utskottets hemställan.

Angående registrering af centralföreningar, bestående af registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, m. m.

(Forts.)

Herr Zetterstrand: I förevarande motion föreslås, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga under ompröfning behovet af registreringsrätt för s. k. ekonomiska centralföreningar.

Anledningen till aflåtandet af denna motion har utgjorts af en resolution, som i fjor meddelades af Konungens befallningshafvande i Vesternorrlands län. Utskottet har ställt sig mycket välvilligt gent emot motionen, det är af fullkomligt samma uppfattning i denna fråga som motionären och säger i sitt utlåtande, att lagstiftningsåtgärder i det af motionären berörda syftet synas vara angelägna. Man skulle då hafva trott, att utskottet skulle tillstyrka motionen. Men det har mellankommit en mycket viktig anledning, som gjort, att utskottet ej tillstyrkt motionen, och det är att Kongl. Maj:t just på grund af samma resolution, som motionären åberopat, tagit initiativ i denna fråga och förordnat, att handlingarna skulle öfverlemnas till justitiedepartementet för utredning i motionens syfte. Med anledning häraf har i lagbyrån utarbetats ett i motionens riktning gående förslag, hvilket nu är öfverlemnadt till högsta domstolen för inhemtande af dess yttrande. Af detta skäl har utskottet förklarat, att det icke vore behöfligt eller lämpligt att aflåta någon skrifvelse i ärendet till Kongl. Maj:t, och jag vill tillägga, att det i detta fall ej heller vore passande att så göra.

Jag får därför yrka bifall till lagutskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Sedan herr vice talmannen framställt propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

I fråga om *punkten 2:o* yttrade

Herr Pettersson i Södertelje: Att nu föreliggande fråga är af stor betydelse för de kooperativa föreningarna i riket framgår icke minst af en under Riksdagen timad händelse, som jag icke vill försumma att vid detta tillfälle fästa kammarens uppmärksamhet på.

För ett par månader sedan ingingo icke mindre än 129 konsumtionsföreningar till Kongl. Maj:t med en petition, deri anhölls, att Kongl. Maj:t måtte taga initiativ till åstadkommandet af en sådan lagändring, att konsumtionsföreningar måtte kunna få inregistreras, äfven om de sålde till utom föreningen stående personer. De petitionerande föreningarna, hvilka representerade öfver 18,400 medlemmar, åberopade såsom stöd för denna sin anhållan, först och främst

Angående registrering af central-föreningar, bestående af registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, m. m.

att konsumtionsföreningarnas vidare utveckling vore beroende af att den begärda rätten gäives dem, vidare att det vore nästan omöjligt att upprätthålla förbud mot en dylik handel till utomstående, och slutligen att utlandets lagstiftning temligen allmänt medgäfvit konsumtionsföreningarna den af de petitionerande nu önskade rättigheten. Denna fråga har emellertid för i år förfallit, åtminstone såsom riksdagsfråga, enär Första Kammaren afslagit utskottets hemställan om bifall till den i ämnet väckta motionen. Men äfven i Första

(Forts.)

Kammaren hafva röster höjts till förmån för motionen. Om nu, såsom jag vågar hoppas, Andra Kammaren i år fattar samma beslut som i fjor och således bifaller utskottets hemställan, så torde det kanske icke vara förmätet att vänta, det Kongl. Maj:t i alla fall, på grund af hvad i ärendet förekommit, tager initiativ till den afsedda lagändringen. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Göthberg* och *Jansson* i Edsbäcken.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Vidare föredrogs särskilda utskottets n:o 1 memorial, n:o 3, i anledning af dels kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om vissa delar af det i utskottets utlåtande n:o 1 framlagda förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, dels Andra Kammarens återremiss af 4 och 6 §§ af samma lagförslag samt båda kamrarnes återremiss af det i berörda utlåtande framlagda förslag till lag om ändrad lydelse af 2 § i förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Hvad utskottet hemställt bifölls, i hvad detsamma rörde Andra kammaren.

§ 7.

Angående frikopandet af de Hvitfeldtska godsens i Bohuslän.

Efter föredragning af Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 29, i anledning af motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående frikopande af de Hvitfeldtska godsens i Bohuslän, yttrade:

Herr Ödman: Herr talman, mine herrar! Som kammaren finner, har utskottet afslagit min och mina kamraters motion om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att det måtte anordnas skatteköp å de Hvitfeldtska hemmanen i Bohuslän. Utskottet har stödt sitt afstyrkande utlåtande derpå, att frågan redan skulle föreligga hos Kongl. Maj:t, hvarför det vore att hoppas, att den snart skulle få sin lösning. Det skulle ock för oss bohuslänningar i allmänhet och gymnasieåboarna i synnerhet vara af synnerligt stor betydelse, om utgången af Kongl. Maj:ts pröfning blefve gynsam, hvilket vi väl böra hoppas.

Denna fråga, har som utskottet äfven omnämner, sönderfallit i två delar. Den ena delen har afseende å skärgårdstomter och lägenheter, den andra delen rör hemmanen. Hvad tomterna och lägenheterna angår, så hafva kuratorerna för den Hvitfeldtska stipendieinrättningen

hos Kongl. Maj:t gjort ansökan om tillstånd att försälja dessa lägenheter och tomter, och denna fråga lärer ligga under Kongl. Maj:ts behandling och får kanske snart sin lösning.

Den andra delen af frågan innebär, att det skulle beviljas rättighet för åboarna att skatteköpa sina hemman. Denna fråga har bragts inför Kongl. Maj:t genom en Riksdagens skrifvelse, hvilkens tillkomst hade sin grund i statsrevisorernas anmärkning mot denna stipendiefonds förvaltning. I denna skrifvelse står icke något bestämdt uttalande om hvarken hemmanens eller skärgårdstomternas öfverlåtelse till åboarna genom köp, hvarför man kan vara oviss, om den verkliga åfsåg beredande af möjlighet åt åboarne att skatteköpa sina hemman. Men den lagfarne man, åt hvilken Kongl. Maj:t uppdragit att utreda frågan, har ansett skrifvelsen äfven omfatta frågan om en försäljning af hemmanen, och han har tillstyrkt Kongl. Maj:t att anordna försäljning af hemmanen till skatte åt åboarne. Kuratorerna åter, till hvilka skrifvelsen senast varit remitterad, hafva ansett Riksdagens skrifvelse icke innefatta hemmanens försäljning till skatte och därför icke berört denna fråga. Jag tror dock icke, att detta hvarken kan eller bör hindra Kongl. Maj:t att företaga en utredning äfven i denna del på grund af skrifvelsen och således härigenom påskynda denna skatteköpsfrågas lösning.

Att denna fråga är af mycket stor vikt och betydelse för Bohuslän, känna alla, som äro närmare bekanta med förhållandena. Här är fråga om cirka 140 hela hemman förutom två stora säterier och en mängd fiskelägen och tomter. Kuratorerna sjelfva hafva i en skrifvelse sagt, att å stipendieinrättningens egendomar finnas 700 hemmansåboar och omkring 2,000 upplåtna skärgårdstomter. Efter en beräkning, att hvarje hushåll består af 5 personer, så skulle sammanlagda folkmängden å dessa gods uppgå till cirka 13 å 14 tusen personer. Det är således en ganska talrik och öfver hela länet spridd befolkning, som det här är fråga om.

Denna stora donation står, såsom herrarne torde finna, under förvaltning af ett s. k. kuratel, bestående af landshöfdingen i länet, biskopen och justitieborgmästaren i Göteborg; kuratorerna välja en ombudsman, som egentligen har uppdraget att ute i orten gå deras ärenden. Detta har under tidernas lopp visat sig vara mycket olämpligt, därför att denne man, som icke stått under någon vidare uppsigt af sina förmän, skött om det hela derute i orterna som han tyckt. Derför har det ofta varit mycket svåra missförhållanden, och landshöfding Löwenhielm, hvilken på sin tid var landshöfding i länet och sjelf var en mycket dugande man, förklarade, att han icke ansåg dessa personer vara lämpliga att sköta så stora gods. Han säger nemligen: »Jag har från första ögonblicket trott mig inse, att en possession, så beskaffad som Hvitfeldtska gymnasie Stiftelsens fasta egendomar, omöjligt kan direkt skötas af trenne embetsmän, spikade vid deras embetsrum i Göteborg. — Som öfverstyrelse, ledande t. ex. användandet af fonderna, gifvande som andra instans målen deras rättning, kan kuratelet bestå; men den speciella vården om folket, arrendena, husesyner, åborättskapet borde ovilkorligt tillkomma personer,

Angående
friköpan
af de Hvit-
feldtska god-
sen i Bohus-
län.

(Forts.)

*Angående
friköpanDET
af de Hvit-
feldtska göd-
sen i Bohus-
län.*

(Forts.)

boende nära i orten till godsens och af göromål oförhindrade att sköta ärendena som sig bör.»

Detta är landshöfdingens, ordförandens i kuratelet mening om saken. Den juridiskt bildade man, som har gjort den omnämnda utredningen i frågan, landshöfding Holmquist, har också efter det han gått igenom handlingarne, yttrat sig på följande sätt: »En bestämd opinion mot inrättningen och dess förvaltningsformer utbildar sig. Den synes hafva uppstått bland gymnasieåborna men sedermera sträckt sig till allt vidare kretsar. Det ekonomiska tillståndet bland inrättningens åbor och strandsittare synes äfven hafva blifvit synnerligen betänkligt och, äfven om hufvudanledningen härtill är att söka på annat håll, synes man svårligen kunna freda sig för den uppfattning, att kuratelsinstitutionens svaghet gent emot hänsynslösa gymnasiefogdars snikenhet och hårdhet dertill i sin mån bidragit.»

På sista tiden har förvaltningen tagit betydligt större omfång än förut, synnerligast i följd af den storartade stenindustri, som uppstått i Bohuslän och som jemväl anlagts på dessa stipendiehemman. Här om säga kuratorerna i sin förklaring öfver statsrevisorernas skrifvelse: »Så hade exempelvis antalet af de till kuratorerna inkomna ärenden år 1889 utgjort 95 stycken, men sistlidet år uppgått till 228. I öfrigt vore det ju uppenbart, att då stipendieinrättningen hade under sin förvaltning jordegdomar, omfattande mera än 140 hela hemman förutom en del särskildt skattlagda torp och lägenheter, hvilka egendommar brukades af nära 700 åbor, äfvensom ett stort antal fiskelägen, å hvilka upplåtits nära 2,000 tomter till bebyggande, en sådan förvaltning måste betinga afsevärda kostnader. En omständighet, som särskildt under senare tider ökat förvaltningsarbetet, vore den i stark utveckling stadda stenindustrien inom länet. Då kuratorerna för närvarande meddelat upplåtelse af närmare ett hundratal stenhuggeri-rättigheter, kräfde numera ensamt denna gren af förvaltningen ett både mödosamt och tidsödande arbete för åstadkommande af behörig kontroll och tillsyn.»

Här kunde nu vara mycket mera att säga, men jag vill nu icke gå djupare in i frågan, jag vill endast erinra derom, att Riksdagens historia och riksdagsprotokollen icke äro obekanta med detta ärende. Redan år 1800 väcktes en motion i ämnet och sådana hafva sedermera återkommit åren 1844, 1848, 1850, 1857, hvarförutom statsrevisorerna år 1899 framstälde en anmärkning mot förvaltningen.

Hvad som nu på sista tiden särskildt bidragit till missnöjet hos åborna å ifrågavarande hemman är den osäkerhet, som varit rådande med afseende å deras skatter till kuratelet. Denna har särskildt framträtt, sedan Riksdagen beslutit afskrifva grundskatterna och roteringsbesväret. Då var det naturligtvis meningen, att hemmanen skulle få denna lindring på de s. k. sekelgamla orättvisorna, därför att deras egare åtagit sig längre värnpligt och vapenöfning, och därför borde väl denna lindring hafva kommit jemväl nu ifrågavarande hemman till del. Så har emellertid icke blifvit fallet, utan man har i stället passat på att för dessa hemman öka skatten till kuratelet i samma mån som grunskatterna och roteringsbesväret minskats, så att år 1904, då roteringen skall vara afskrifven, skola dock dessa hemman

hafva qvar samma utskylder som förut genom de nya skatterna till kuratelet. Detta var naturligtvis icke meningen, när Riksdagen afskref dessa onera, att de sålunda för vissa hemman skulle återkomma så att säga genom en bakdörr. Det är på grund såväl häraf som afven af andra förhållanden som vi ansett oss böra framföra dessa åbors talan inför Riksdagen i hopp om att på detta sätt påskynda denna frågas lösning till alla parter fördel, men synnerligast för dessa tusentals personer, som äro beroende af den närvarande osäkerheten i sina skatte- och bostadsförhållanden.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra, utan hoppas att utskottets förväntningar på Kongl. Maj:ts åtgöranden i denna fråga må snarast möjligt förverkligas.

Herr Larsson i Presstorp: Herr talman! Jag får till en början instämma i hvad min medmotionär yttrat, men då han icke egentligen gått in på förvaltningen af detta stora jordagodscomplex, skall jag be att få delgifva kammaren några märkvärdiga siffror i detta afseende. Enligt de sista statistiska uppgifter, som vi i detta afseende hafva och som äro för år 1900, visar det sig, att inkomsterna för arrenden m. m. hafva utgjort 34,264 kronor 85 öre samt af räntor 16,172 kronor 60 öre, således tillsammans 50,437 kronor 45 öre. Utgifterna hafva vidare utgjorts af följande: Till stipendier åt ynglingar från Bohuslän, för hvilket ändamål hela denna donation egentligen är stiftad, har utgått 16,500 kronor. Vidare hafva utgått till restestipendier åt andra personer 1,950 kronor och sedan komma vi till de öfriga utgifterna. Dessa hafva utgjort: löner och arvoden 6,850 kronor, pension åt en f. d. ombudsman 2,500 kronor, diverse utgifter 10,819 kronor 57 öre, andra diverse utgifter 1,445 kronor samt omkostnader för skogsförvaltningen 2,000 kronor, så att en behållning uppstått å 8,372 kronor 88 öre, hvilken behållning jag antager lagts till fonden. Nu är att märka, att kuratelet för denna stora inrättning, som består af landshöfdingen, biskopen och justitieborgmästaren i Göteborg, icke hafva den ringaste ersättning för sitt besvär, så att, om afven dessa skulle hafva någon ersättning, hvilket väl icke kunde anses för mycket, skulle behållningen af stipendii-inrättningen ytterligare minskas. Om man nu något närmare betraktar dessa siffror, kommer man till det resultat, att till de ynglingar, för hvilka stipendii-inrättningen är afsedd, utgått 16,500 kronor, men att deremot fondens inkomster allenast af räntorna uppgått till 16,172 kronor 60 öre, således nästan till samma summa. Om således det märkvärdiga skulle kunna inträffa, att hela denna stora fastighetscomplex skulle gå förlorad, hvilket ju är omöjligt, skulle likväl dessa ynglingar kunna från stiftelsens fonder erhålla ungefär lika mycket i stipendier som nu, och att detta icke är som sig bör, det inses af litet hvar. Det är inga småaffärer det här är fråga om, utan saken gäller en millionaffär, ty stiftelsens fastigheters taxeringsvärde utgör cirka 3 millioner kronor, och om den vore stäld på ett annat sätt, så är det gifvet, att dessa ynglingar, som nu få stipendier för att genomgå läroverket i Göteborg, dessutom skulle kunna erhålla stipendier för att fortsätta sina studier vid universiteten och andra högre läroanstalter, och då

*Angående
frikopandet
af de Hvit-
feldtska god-
sen i Bohus-
län.*

(Forts.)

Angående
friköpanDET
af de Hvit-
feldtska god-
sen i Bohus-
län.

(Forts.)

Margareta Hvitfeldt har bildat denna stipendiifond för de fattiga ynglingar, som finnas i Bohuslän, så är det ju lätt att finna, att hennes stiftelse skulle vara till ännu större välsignelse, om dessa fattiga ynglingar utan att nödgas åsamka sig skulder kunde sättas i tillfälle att aflägga de flesta examina, som de kunna behöfva, innan de komma ut i lifvet. Det är ju alldeles klart, att det för en fattig behöfvande yngling, som skall taga sig fram i lifvet och som måst sätta sig i skuld för att nå det mål, dit han önskar komma, skulle vara en stor fördel, om han kunde komma ut i lifvet utan stora skulder.

Jag anser därför, att det är af högsta behovet påkalladt, att det blir någon snar rättelse härutinnan och att det måtte blifva något annat resultat af stipendiifondens förvaltning än hvad det hittills varit.

Som den föregående talaren nämnde, var det redan år 1844 som denna fråga på allvar bragtes på tal i riksdagen. Förslag i frågan väcktes då af representanterna i bondeståndet från Bohuslän. Jag tycker därför, att det verkligen är sorgligt, att vi nära 60 år efteråt icke hafva kommit längre, än att möjligen tomter och lägenheter skola få friköpas i en ej för aflägsen framtid, men att med afseende på hemmanen i öfrigt allt står qvar på samma punkt. Det är därför min och alla bohusläningars lifliga förhoppningar, att man måtte komma till något annat resultat och att det hädanefter måtte gå fortare än hittills. Och då Kongl. Maj:t här vid lag helt och hållet har den afgörande makten, så synes det mig hafva varit önskligt, att utskottet hade behjertat vår motion och tillstyrkt den skrifvelse, som vi ifrågasatt, men då så icke skett och det nu är mot slutet af riksdagen, skall jag icke yrka bifall till motionen; men jag hoppas, att de personer, som komma att sitta på bohuslänsbänken efter oss, måtte redan under nästa riksdagsperiod med fördubblad kraft hålla denna fråga vid lif, ty det är den värd och det är verkligen här vid lag icke bra som det är.

Herr *Gädda* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemstält bifölls.

§ 8.

Angående
förslag till
lag om ändrad
lydelse
af 5 kap. 1, 2, 3
och 6 §§
strafflagen
m. m.

Å föredragningslistan förekom dernäst i ordningen särskilda utskottets n:o 2 utlåtande, n:o 4, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1, 2, 3 och 6 §§ strafflagen, till lag angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran samt till lag, innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga.

Punkten 1:o.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Punkten 2:o.

Utskottet framlade under denna punkt ett af utskottet delvis omarbetadt förslag till lag angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppföstran.

*Angående
förslag till
lag om ändrad
lydelse af 5 kap. 1,
2, 3 och 6 §§
strafflagen
m. m.
(Forts.)*

1—9 §§.

Godkändes.

10 §.

För denna paragraf hade Kongl. Maj:t föreslagit följande lydelse: Såsom bidrag till elevs vård och underhåll vid allmän uppfostringsanstalt skall det fattigvårdssamhälle, der eleven eger hemortsrätt, till anstalten halfårsvis erlägga 40 öre för hvarje dag eleven inom anstalten vårdats, dock icke för längre tid än till dess eleven uppnått aderton år. Har till följd af åtgärd, som i 4 § 1 mom. afses, anstalten under nu sagda tid vidkänts kostnad för elevs vård och underhåll utom anstalten, vare fattigvårdssamhället pligtigt att därför godtgöra anstalten, dock ej med högre belopp än 30 öre för hvarje dag.

Fattigvårdssamhälle ege, i den mån fattigvårdsstyrelsen icke finner skäl till eftergift, af elevens egna medel eller hos den, hvilken det åligger att för elevens försörjning ansvara, njuta ersättning för utgift, hvarom i denna § förmäles.

Enligt utskottets förslag skulle paragrafen erhålla denna lydelse:

Allmän uppfostringsanstalt eger att för elevs vård och underhåll inom anstalten af elevens egna medel eller hos hans föräldrar uttaga godtgörelse intill ett belopp af 40 öre för hvarje dag, eleven vårdats vid anstalten, dock icke för längre tid än till dess eleven uppnått aderton år. För kostnad, som anstalten fått vidkännas för elevs vård och underhåll utom anstalten till följd af åtgärd, som afses i 4 § 1 mom., eger anstalten rätt till dylik godtgörelse, dock ej med högre belopp än 30 öre för hvarje dag. För hvad af förenämnda godtgörelse ej kan utfås, ege anstalt, som ej upprättats af staten, undfå ersättning af statsmedel.

Efter föredragning af paragrafen lemnades på begäran ordet till:

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman! Mina herrar! I denna § är, som herrarne behagade finna, stadgadt, att allmän uppfostringsanstalt eger att för elevs vård och underhåll inom anstalten af elevens egna medel eller hos hans föräldrar uttaga godtgörelse intill ett belopp af 40 öre för hvarje dag, eleven vårdats vid anstalten, dock icke för längre tid än till dess eleven uppnått aderton år.

Jag tror, att, om man sätter sig in i hvad denna § stadgar, man skall kunna få vissa betänkligheter rörande lämpligheten af ifrågasvarande bestämmelse. För min del har jag icke någon invändning att göra mot den bestämmelsen, att af elevernas egna medel ersätt-

Angående
förslag till
lag om än-
drad lydelse
af 5 kap. 1
2, 3 och 6 §§
strafflagen
m. m.
(Forts.)

ning må tagas för den uppfostran, som skulle komma dem till del på ifrågavarande anstalt. Om man bestämdt förutsätter, att sådana egna medel finnas, då må de tagas, men att af föräldrarne taga ut dessa 40 öre för dag, torde under vissa omständigheter kunna vara mindre lämpligt. Utskottet säger sjelft på sid. 13, att enligt fattigvårdsförordningen föräldrar icke kunna anses hafva sådan ovilkorlig underhållspligt gent emot barn öfver 15-års-åldern. När så härtill kommer, att i mindre bemedlade familjer barn vid 15 års ålder i regel försörja sig sjelfva eller åtminstone bidra till sin försörjning, förefaller det mig, som om den här bestämmelsen, att man på laglig väg skulle af föräldrarne kunna uttaga ersättning för barnens försörjning, skulle utgöra ett slags straff, som åläggas föräldrarne därför, att barnen blifvit vanartade. Detta skulle möjligtvis vara rättvist, om man kunde förutsätta, att föräldrarne alltid vore skulden till att den här olyckliga omständigheten inträffat. Men jag tror, att en hvar, som har insigt om hvilken svår konst uppfostran är, och vidare en hvar, som besinnar, att äfven från mycket goda föräldrahem kunna utgå vanartade barn, skall finna det hårdt att bestämma, att föräldrarne, som möjligtvis äro i små omständigheter, skola åläggas försörjningspligt för barnen i högre grad än hvad samhället eljest enligt fattigvårdsstadgan tyckes fordra. Man kan möjligtvis säga, att detta är en helt liten afgift, dessa 40 öre, men om man sätter sig in i saken, är denna afgift icke så obetydlig, särskildt när man besinnar, att den, som sagdt, skall utgå vid den ålder, då barnen under vanliga förhållanden bruka bidra till sitt uppehälle. Om man beräknar t. ex. en familj på man och hustru och 3 barn; det är 5 personer. 5 gånger 40 öre gör 2 kronor för dag, 365 gånger 2 kronor gör 730 kronor, 730 kronor utgör ett belopp, hvartill en familjs inkomster icke alltid gå upp, särskildt icke, om man tager hänsyn till förhållandena på landet. Jag tror därför, att det skulle vara lämpligt, att den der bestämmelsen utginge ur förslaget. Jag har gifvetvis icke den ringaste medömkan med föräldrar, som hafva råd att betala afgiften. Man kan då möjligen säga, att det kan icke komma i fråga, att andra skola betala. Men derom finnes dock ingen bestämmelse, utan det står »Allmän uppfostringsanstalt eger» etc. att hos föräldrarne uttaga godtgörelse intill det och det beloppet. Här finnes ingen bestämmelse om att, om föräldrarne sakna tillgångar, de slippa ifrån den utgiften. I alla händelser blir det så, att om de mellanhänder, som skola uttaga afgiften, äro humana, kan man beräkna, att de, som icke hafva tillfälle att erlagga afgiften, skola slippa undan. Men om dessa mellanhänder äro mindre humana, råka föräldrarne i många fall ut för trakasserier.

Som sagdt, jag upprepar det, kan det ställas så, att endast något så när burget folk får betala, så har jag ingenting emot det. Men som paragrafen är skrifven nu, anser jag icke vara lämpligt.

Jag skall därför, herr talman, yrka återremiss af § 10 i det föreliggande förslaget i syfte att bestämmelsen, att allmän uppfostringsanstalt skulle ega att hos vid anstalten intagen elevs föräldrar uttaga godtgörelse för elevs vård och underhåll, må utgå, så framt det ej

kan ordnas så, att bestämmelsen oförtydligt drabbar endast föräldrar, som verkligen ha råd att betala.

Herr *Österberg* instämde häruti.

Herr Andersson i *Vestra Nöbbelöf*: Såväl inom komitén som utskottet har denna paragraf ganska grundligt debatterats. Men detta har icke resulterat i annat, än att der borde stå kvar bestämmelsen om föräldrars skyldighet att i någon mån bestrida den del af kostnaderna, som skulle för barnets underhåll uppkomma för anstalten. Man får ju i alla fall tänka sig, att, då en sådan yngling gör sig skyldig till brott, för hvilket han intages på tvångsuppfostringsanstalten, det i många fall beror just på fel i hans uppfostran. Om vi jemföra denna paragraf med den paragraf i strafflagen, som handlar om detta ämne, så finna vi ju, att det skall vara beroende på hans sinnesbeskaffenhet och omständigheter i öfrigt, huruvida han skall intagas i uppfostringsanstalt eller icke. Det är därför af sådan anledning som t. ex. försummad uppfostran, som paragrafen skall tillämpas.

Jag kan därför icke finna annat än lämpligt, att paragrafen står kvar, sådan den nu är. Och då dertill kommer, att Första Kammarén fattat beslut i ärendet, ber jag för min del att få hemställa, att paragrafen bifalles sådan den nu är.

Vidare anfördes ej. Sedan herr vice talmannen framställt propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena, godkändes paragrafen enligt den af utskottet föreslagna lydelsen.

11 §.

Godkändes.

Slutmeningen, ingressen och rubriken.

Godkändes.

Punkten 3:o.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Härefter föredrogs Andra Kammaréns fjerde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 30, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående befordringarna inom hären och flottan.

Till tillfälliga utskottet hade hänvisats en af herr *Wavrinsky* väckt motion, n:o 150, hvori hemställdes,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Konungen täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke nya reglementerade föreskrifter om ordningen och grunderna för förslag till ut-

Angående förslag till lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1, 2, 3 och 6 §§ strafflagen m. m.
(Forts.)

Angående befordringarna inom hären och flottan.

Angående
befördrin-
garna inom
hären och
flottan.

(Forts.)

nämningar och befordringar i hären och flottan borde uppställas, och för ändamålet utfärda förordning eller reglemente; i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som i motionen anförts, men särskildt afseende:

a) att truppförbandens befäl till och med kaptens och motsvarande grader måtte befordras fördelnings- eller helst *vapenvis*; och

b) att förslag till befordringar upprättades med stöd af offentliga kvalifikationslistor af *befodringskommissioner*, hvori vid infanteriet fanjunkare, kompanichefer och regementsofficerare eller inom andra vapen motsvarande grader till lika antal inge.

Utskottet hemställde, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Konungen täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke sådana föreskrifter för befordringarna inom armén borde gifvas, att inom hvardera af kompaniofficersgraderna tjensterang och, i den mån det lämpligen kunde låta sig göra, äfven lön gjordes beroende af ålder i tjensten såsom officer, och att vid befordran till major och högre grader samtliga vederbörande förmän måtte lemnas tillfälle att afgifva yttrande vid befordringsförslags upprättande.

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr Hedin i Stockholm, som anförde: Herr talman! Den fråga, som afhandlas i det föreliggande utlåtandet, är i hög grad vigtig, men med den omfattning, den fått, är den också i synnerlig grad svar. Det skulle därför icke hafva förvånat mig, om det utskott, som fått sig uppdraget att behandla motionen, hade sökt befrielse från den mängd ärenden, det haft att behandla. Ty detta ärende ensamt är tillräckligt att under en lång del af riksdagen sysselsätta ett utskott. Och denna jemte åtskilliga andra frågor, som varit till tillfälliga utskott remitterade, har hos mig väckt den tanken, att det är alldeles nödvändigt, att kammaren blir betänkt uppå att en annan gång öka antalet tillfälliga utskott, ty man lassar nu på åtskilliga af dem en alldeles orimlig arbetsbörd.

Det förslag, som nu föreligger här i kammaren, kan i själfva verket absolut icke antagas, — detta icke allenast därför, att kammaren skulle komma att finna, derest det eventuellt blefve Riksdagens beslut, att den hade anledning att ångra sig öfver något olämpligt, som den för sin del beslutat och gifvit anledning till att få infördt i vår lagstiftning och förvaltning, utan äfven därför, att hvad som är föreslaget icke kan utan öfverträdelse af gällande grundlagsföreskrifter utaf kammaren antagas. Här föreslås, att man skulle åt Kongl. Maj:t uppdraga att vid befordran förfara efter hvad Kongl. Maj:t finner *lämpligen* kunna ske. Detta är absolut stridande emot grundlagen lika väl som det är stridande emot grundlagen att göra någon annan grund för befordran gällande än den, som är i regeringsformen angifven, der det talas om skicklighet och förtjenst — och icke om ålder.

Vidare är det någonting så nytt och så förunderligt, så stridande emot alla hittillsvarande begrepp och bruk hos oss, att Kongl. Maj:t

skulle formligen berättigas att i stor skala befordra dels till en tjänstegrad och dels icke på samma gång till en lön. Denna legaliserade utväg till missbruk låter sig alls icke förena med en tillämpning af gällande stadganden, hvilka vi hittills här i landet ansett vara så erkända, att jag vågar väl utan ringaste tvekan säga, att detta vore ett öfverändakastande utaf grunderna för vårt statsskick i den del, som härigenom beröres. Derfor kan jag för min del ej annat än yrka rent afslag å den föredragna paragrafen.

Det är ju möjligt, att den skulle, i händelse kammaren beslöte en återremiss, få ett annat innehåll. Jag tvekar ej heller på att det skulle blifva resultatet, om icke tiden nu vore så kort. Måhända kan det försökas. Men derom vill jag icke göra hemställan, utan jag skall tills vidare i allt fall inskränka mig till att yrka rent afslag å klämman, som absolut icke låter sig förena med vår grundlags bestämmelser.

Jag skall emellertid tillåta mig att göra en anmärkning emot några betraktelser uti utskottets motivering. Der kommer ett ord fram uti en användning, som tillfälligtvis, förmodar jag, på den sista tiden så ofta varit framme, att det börjar på att blifva rent af agacerande att se och höra det, nemligen *bildning*. Ordet har förekommit under en tid så ofta och i så olämpliga användningar, att jag rent af blir upprörd. När man talat om att bildad ungdom kommit tillsammans och gifvit sina åsichter tillkänna angående spritmissbruk, hvad finner jag, att dermed menades? Det var ungdom, som hade en högre grad, tänker jag, af bokliga insigter än en annan del af vår — bildade ungdom. Det är rent af betänkligt, om *den* betraktelse skall genom oupphörligt origtigt begagnande af ordet få rotfäste i sinnena här, att bildning är detsamma som och börjar med en viss minigrad af bokliga kunskaper. De bokliga kunskaperna böra hjälpa till att grundlägga bildning, men kommer någon och sätter likhets-tecken mellan dem, protesterar jag på det häftigaste. Och i den användning, ordet bildning fått i detta betänkande, är det anledning, särskildt *i dessa dagar* att tänka på huru olycklig användningen af ordet här är.

Det är icke värdt att göra invändning emot motionärens förslag på den grund, att underofficerarne skulle stå så synnerligt under officerarne uti *ballmämbildning*. Jag har känt under mitt lif — från den tid jag exercerade beväring — och jag känner ännu många underofficerare — och från dem jag känner drager jag med någon rätt en slutsats till förmån för åtskilliga, jag icke känner — många underofficerare, säger jag, om hvilka jag är berättigad att säga, att deras bildning ej i något hänseende står tillbaka för några andra samhällsklassers.

Den motivering, som utskottet här anfört, skulle jag icke hafva väntat. Den är oriktig. Den är oriktig därför, att den försöker att konstruera en stor skilnad emellan underbefälet och de unga gossar, som nyss kommit från Karlberg, af det skälet att de senare tagit en studentexamen, som sannerligen i de allra flesta fall betyder mycket, mycket litet.

Angående
befordrin-
garna inom
hären och
flottan.
(Forts.)

När man nu i ett land, som efter mycket lång fred ändtligen börjat att med någon grad af allvar syssla med ordnandet af försvaret på det sätt, som tidens förändrade förhållanden kräfva, så förefaller det mig underligt, att man här tror på några sådana der lexor, under det att vi i andra länder — der man vet, hvad krigets allvar är, lärt känna krigets fordringar — hafva sett, att den bokliga kunskapen räknas för oändligt mycket mindre och att den för öfrigt kan förvärfvas under lifvets verksamhet i fullt tillräcklig grad för att låta en man från »simpler soldat» stiga upp till de högsta militära poster, till de högsta inom landets förvaltning. Det är förskräckligt att få höra, att det nu skall bero på några fattiga studentexamenslexor, om jag skall anses vara en tillräckligt bildad man för att kunna komma fram på den väg, der kanske en allt annat öfvervägande kallelse utstakat för mig att göra landet större tjänster i farans stund, än någon af dem, som läst mycket mera.

I år, i denna vinter, för några veckor sedan afled en fransk divisionsgeneral Jeanningros. Han var »simpler soldat» från början, blef 1840 vid 26 års ålder underlöjtnant; från Krim kom han tillbaka såsom öfverstelöjtnant, utmärkte sig högeligen uti 1870 års krig, när han gick öfver i reservens kader; i slutet, tror jag, af 1880-talet var han divisionsgeneral. Här i Sverige talade man mycket om och skref långa nekrologer öfver Du Barail, därför att här var anledning att särskildt minnas honom. Han började såsom simpler spahi, efter hvad jag läst i en nekrolog, skrifven af bröderna Paul och Victor Marguerite, söner till den bekante generalen, som förde den namnkunniga s. k. dödsridten vid Sedan. Vi veta, att han slutade såsom krigsminister och sedermera chef för en armékår, oaktadt han börjat såsom man i ledet, som simpler soldat. 1890 dog i Schweiz en öfverste — i ett annat land skulle han hafva haft samma titel och rang som de af mig nyss omnämda männen, men i Schweiz tillsätts ej generaler i fredstid. Han omtalades under lång tid ej allenast såsom en af samtidens antagligen mest genialiske strateger, han omtalades såsom den der bättre än någon annan kände sitt lands topografi, han omtalades såsom en utomordentlig militär-lärare, och för öfrigt så sörjdes han äfven af andra skäl utaf sitt folk såsom en man, utrustad med alla medborgerliga dygder. Denne militär, öfverste Berlinger, som vardt särskildt ryktbar genom sitt öfverbefäl vid en truppsammandragning, 1891, då han bibragte sin motståndare ett nederlag, från hvilket denne, om det varit allvar, aldrig skulle hafva rest sig — genom den från denna tid namnkunniga, ej blott bland militärer mycket omtalade nattmarschen — började såsom simpler soldat, men det spordes icke under hans långvariga bana, lika litet som under Du Barails, att han saknade kunskaper eller bildning.

Låt om oss i Guds namn komma från detta talet om bildning! Det har skämt bort en del af utskottets motivering. Men det kan ju anses vara mindre viktigt, derest den icke i sjelfva verket uttryckte en förfärligt missledande åsigt hos dem, som gjorde bäst på deras vägnar, hvilkas anspråks talan de föra, om de icke talade så högt om dessas bildning, hvarmed det oftast förhåller sig så dåligt.

Hufvudsaken är nu den, att Andra Kammaren omöjligen någonsin kan antaga en sådan kläm, som den, hvarom utskottet här hemställer och på hvilken jag anhåller om kammarens enhälliga afslag.

Angående
befordrin-
garna i som-
hären och
flottan.
(Forts.)

Herr Centerwall: Jag är den föregående ärade talaren mycket tacksam därför, att han behjertat huru svårt ett tillfälligt utskott, i synnerhet ett sådant, som får frågor af all möjlig art och alla möjliga olika kvalifikationer sig tilldelade, har det, och huru det äfven med den mest ansträngda flit ofta nog kan vara omöjligt underkasta ärendena en sådan behandling, som alla Riksdagens utskott borde underkasta sina respektive ärenden. Vårt utskott har emellertid, som herrarne torde finna af betänkandet, nedlagt ett omsorgsfullt arbete på detsamma.

Jag skall derefter bedja att få vända mig mot hvad talaren tog ut särskildt och sist, nemligen att utskottet sätter »bildningen» så högt. Ja, hvad utskottets ordförande beträffar, så uttalade han för ett par år sedan, då det var fråga om herr Ernst Carlsons skolmotion, högt och tydligt, att han icke sätter »bildning» så högt. Den som själf påstår sig vara bildad och säger, att andra icke äro det, den är naturligtvis icke bildad, ty den verkliga bildningens innersta väsen och kärna är att göra den som har den ödmjuk. För öfrigt har utskottet icke talat om bildning, utan om *allmän* bildning, och det är dock någon liten skilnad mellan dessa båda ord. — Men det måste ju i alla fall finnas något yttre kriterium, på hvad som är nödvändigt, hvad som är ett minimum för en viss klass af statstjenare att känna. Äfven om man nu, såsom motionären, sätter bildningsmättet lägre, fordrar en lägre examen, så är det ju i alla fall att fordra ett slags allmänbildning, och det blir då i alla fall skilnad mellan dem, som aflagt denna examen, och dem, som icke gjort det. Någoting måste man väl fordra.

Hvarför har då icke utskottet velat, att det skulle finnas två klasser af officerare, som skulle blifvit följderna, om man antagit motionärens förslag? Jo, därför att man icke velat inom officerskåren skapa två klasser, af hvilka den ene skulle — såsom vi uttryckt oss — känna sig som underklass. Den föregående ärade talaren har ur sitt minnes djup framdragit åtskilliga exempel på frammande officerare, som börjat såsom simpla soldater, men som burit marskalkstafven i sin rensel. Men det finnes en gammal sats, som säger: Undantagen bekräfta regeln. Just därför, att man gör så mycket väsen af dessa undantag, har man rättighet att säga, att regeln är dock regel och att den är det enda man har att hålla sig till. Vi hafva ju äfven här i Sverige haft officerare, som stigit upp från den lägsta graden till den allra högsta; det gifver vår krigshistoria de rikligaste exempel på, men jag vill icke trötta kammaren med dem. För öfrigt går det annorlunda till i krig än i fred. Det fins en latinsk sats, som säger: *Inter arma silent leges*. Då man börjat krig, då tystna lagar och regler och vanliga befordringsgrundsatser, och det blir någoting helt annat, men medan man förbereder sig till krig, får man hålla sig till en viss ordning. Emellertid har jag icke att svara den ärade

Angående
befordrin-
garna inom
hären och
flottan.
(Forts.)

talaren på detta. Det skulle mera vara händelsen, om motionären hade något att i realiteten invända mot utskottets förslag.

Den föregående ärade talaren påstod, att utskottets hemställan vore ogrundlagsenlig, men han utförde icke den tanken så, som jag trodde, att en man med hans kunskap om vår bristfälliga grundlag med dess många fallor och fallgropar skulle utföra den. Jag tror dock, att jag kan våga säga, att det icke är farligt med grundlagsbrottet i detta fall. Tro herrarne verkligen, att i fall denna skrivelse antoges, Kongl. Maj:t skulle låta bli att höra Riksdagen, om det vore fråga om en löneroglering, som skulle så att säga slå sönder de nuvarande regementena och göra något annat af dem. Detta strider ju mot allt sundt förnuft, och för min del har jag icke kommit så långt i »frisinthet», att jag fränkänner Kongl. Maj:t sundt förnuft. Den paragraf i regeringsformen som anfördes passar icke alls in på nu ifrågakvarande fall.

Jag vill äfven göra den ärade talaren uppmärksam på att det finnes ett prejudikat i denna fråga. År 1893 beslöt Riksdagen, att bataljonsläkare skulle befordras efter precis samma grunder, som nu föreslagits för officerare i kompaniofficersgraden. De skulle icke flyttas till lönen, utan lönen skulle flyttas till dem. Har det varit något att anmärka på detta? Har detta ansetts grundlagsstridigt eller på något sätt slagit sönder bestående former? Jag tror icke det. För öfrigt skulle, om man, såsom utskottet föreslagit, fastställer vissa befordringsterminer, d. v. s. icke befordrar alltid efter ledighet utan, såsom bruket är i flera flämmande stater, slår ihop befordringarne till en eller två gånger om året, man mycket lätt kunna jemka och jemna ut det mellan de olika staterna, så att i dylikt fall Riksdagens en gång fastställda stater icke skulle öfverträdas. Och det finnes, mina herrar, många andra sätt att jemka och jemna ut detta

Dessutom står det i klämman, såsom herrarne behagade finna, »i den mån det lämpligen kan låta sig göra». Detta må väl i alla fall innebära, att det icke kan lämpligen låta sig göra, om det strider mot grundlagen. Det är ju icke lämpligt att handla mot hvad som verkligen står i grundlagen. Salunda har man redan i denna klausul ett litet band. Slutligen kan man väl icke på något sätt påstå, att om Riksdagen antar denna skrivelse, den på ringaste sätt skulle gifva Kongl. Maj:t på hand, att Kongl. Maj:t skulle få öfverträda grundlagen. Det kan icke tänkas annat än att Kongl. Maj:t måste ställa sig hvad en gång af Riksdagen beslutats till efterrättelse, såsom alltid skett, såvida icke misstag förelegat.

För min enskilda del vill jag också framhålla ett annat skäl, hvarför jag tror, att det vore lämpligt, om kammaren antog denna kläm — eller möjligen en i någon liten mån ändrad, hvilket jag icke vill motsätta mig, bara hufvudsaken står kvar. — Jag tror, att det på detta sätt kanske vore möjligt att få medkammaren att i någon mån biträda förslaget och att derigenom göra den svenska armén en stor tjänst. Jag tror nemligen att, om man skulle tillfråga dem, de flesta officerare, såväl högre som lägre, i den svenska armén, skulle säga, att det nuvarande befordringssystemet icke är bra och att det lemnar rum för orättvisa, såsom utskottet också framhållit. Det nu-

varande systemet måste sålunda lemna rum för någonting annat och det finnes näppeligen något annat att göra här än att göra på samma sätt som i de flesta andra arméer.

Jag kan för min del icke vara med om en återremiss, hvilken dessutom vid en så långt framskriden tid icke torde göra mycket till eller från. Den föregående ärade talaren antydde att det vore mycket svårt att redigera detta och jag tror knappast, att man har tid att göra det, så att det kan tillfredsställa en dylik grundlags-tolkare.

Hvad det rent militära beträffar, vill jag icke nu inlåta mig derpå, men jag kan ju sedermera återkomma till denna sak, om deremot göras invändningar. Jag vill endast nämna, att utskottet der vid lag haft sakkunnigt biträde och jag beklagar, att vi icke i afton äro i tillfälle att få en sakkunnig utredning från den bland de mest sakkunnige i kammaren, som nu är frånvarande på grund af sjukdom. Jag yrkar tillsvidare bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedin i Stockholm: Herr talman! Ja, om det förhåller sig så — och jag tror nog, att man kan antaga det — att Första Kammaren äfven skulle bifalla detta förslag, så är det för mig endast ett ytterligare skäl att bedja, ja bönfälla, att denna kammare icke må antaga detsamma, ty då skulle vi vara helt och hållet under isen. Om det stannade hos oss, vore det nog ledsamt, att Andra Kammaren gjort sig skyldig till ett sådant felsteg som att antaga denna kläm, men värre vore det, om medkammaren skulle antaga densamma. Då skulle vi ju komma till Kongl. Maj: och presentera för honom grundlagens hufvud på ett silfverfat. Och det vill jag icke vara med om.

Herr Wavrinsky: Herr talman! Den förste ärade talaren började sitt anförande med att detta vore en viktig fråga, men också en svar fråga. Uti detta påstående vill jag gerna gifva honom rätt. Jag har med min motion velat påpeka behofvet af och för min enskilda del fastslå bestämda former för förslag till befordringar, afvikande från de nuvarande. Jag har sjelf känt, att denna fråga vore svår, men jag har velat lemna åtskilliga upplysningar, för att en utredning af frågan skulle komma till stånd. Det är nemligen, såsom herrarna finna bland annat af hvad utskottet anförde på sid. 12—13, så, att dessa befordringar inom armén äro synnerligen ojemna. Detta förhållande åstadkommer häglöshet och missnöje på många håll. Nu är det enligt min uppfattning en ytterst viktig fråga, huru man skall kunna ordna det vid befordringar med vårt befäl, så att detta befäl, om det gäller, i farans stund skall kunna motsvara de stora anspråk, man ställer på detsamma, så att det skall kunna vara besjäladt af de bästa känslor och man under alla omständigheter kunna räkna på det till det yttersta, och att det icke blott drifves af vanligt intresse, utan äfven af synnerligt nit att göra sig skickligt för sitt yrke. Om i fredstid detta är angeläget redan därför att dessa officerare skola vara fostrare af våra värnpliktige, så är detta i farans stund så mycket nödvändigare, när befålet vid krigets utbrott eller början skall rycka ut och ingen omflyttning, åtminstone icke i större skala, kan

Angående
befordrin-
garna inom
hären och
flottan.
(Forts.)

Anående
befordrin-
garna inom
hären och
flottan.
(Forts.)

ske, som skulle kunna leda till förbättring i de af mig öfverklagade förhållandena.

Utskottet har, såsom kammaren finner, med bästa förmåga sökt lösa den uppgift, som jag i min motion framlagt för kammaren. Utskottet saknar naturligtvis fackkännedom och har därför vändt sig dels till myndigheter, dels till sakkunnige medhjelpare. Men det är ännu mer än detta, som erfordras. Utskottet skall sedan affatta ett utlåtande och deri framlägga sina intryck och de åsikter, hvartill det kommit genom pröfning af de utlåtanden från myndigheter och fackmän, som det erhållit. Då sålunda utskottet sjelft saknat insigt i denna fråga, så är det naturligt, att det icke kunnat gå helt i land med frågans lösning. Jag vill emellertid till utskottet uttala mitt varma tack för det arbete, det nedlagt derpå, och ber utskottet vara öfvertygadt om, att jag till fullo inser, huru svår denna uppgift varit.

Det har för min enskilda del synt mig — detta har jag velat framhålla, i händelse kammaren skulle besluta en återremiss — som om utskottet begått det misstaget att likställa det allmänna resonnement, i hvilket jag sjelf för vissa fall satt frågetecken, med det yrkande, jag gjort och vid hvilket jag fäster den hufvudsakliga vigten. I afseende på en sak vill jag särskildt göra en erinran till utskottet. Det har synt mig, som om det vore lämpligt att bereda tillfälle för ynglingar, hvilka hafva sinne och håg för militäryrket att utan för stora ekonomiska uppoffringar i god tid förvärfva officersepåletterna. Jag har antydtt, att det kunde vara skäl uti att tänka på, huruvida icke en afslutningskurs i femte eller sjette klassen vid allmänna laroverken skulle kunna tjena såsom grundval för officersexamen, under förutsättning att en stor del af officerarne komme att stanna inom kompaniofficersgraden. Vid denna reflektion har utskottet stannat och gjort ett uttalande, hvarpå jag vill fästa uppmärksamheten. Det heter på sid. 6. »Att från början döma en grupp officerare att obevekligt stanna inom kompaniofficersgraderna är liktydigt med skapande af en underklass.» Det är ju gifvet, att utskottet dervid begått en orättvisa mot mig. Jag har ingenstädes i min motion antydtt, att jag menat, att de, som toge en sådan examen, skulle vara nödgade att stanna inom kompaniofficersgraden. Den, som kommit till officersgraden, är ju oförhindrad att skaffa sig de ökade kunskaper och den allmänbildning, som kan erfordras för att stiga upp ända till den högsta graden, och någon »obeveklig dom» i det hänseendet har jag i motionen ingalunda fält. Jag skulle därför önska, att utskottet i fråga om denna punkt, i händelse det blifver i tillfälle dertill, måtte vidtaga en ändring.

På sidan 7 i föreliggande betänkande uttalar sig utskottet om mina reflexioner, huruvida det icke vore lämpligt att underofficerare i större utsträckning än som nu sker befordrades till officerare på stat. Derom menar utskottet att, i enlighet med hvad som nu sker, det är lämpligt att resa en barrier mellan underofficers- och officersklasserna. Denna barrier kan dock redan nu öfverstigas, och detta har ju händt exempelvis med en officer, som stod oss mycket nära, en öfverste, som beklädde en plats i denna kammare. Jag har trott, att det vore önskligt och lämpligt, att det oftare lemnades tillfälle

för underofficerare till en dylik befordran, och jag fruktar visserligen icke för att det skulle komma att uppstå några missförhållanden inom officerskåren, om den i sig finge upptaga några element från underofficerskåren. Men jag har visserligen icke framställt något yrkande i detta afseende.

Jag vill till utskottet hemställa, huruvida icke det omdömet, att sådana officerare skulle sakna den viktigaste betingelsen för att rätt leda en soldats uppfostran, är beroende af ett förbiseende. Att leda en soldats uppfostran beror väl icke uteslutande på att, såsom den förste talaren sade, hafva bokliga kunskaper, och förutsätter väl icke att dessa, som skola blifva befördrade, skulle sakna den allmänbildning, som kan vinnas äfven på annat sätt än genom examen i skolorna.

Med afseende å det resultat, hvartill utskottet kommit, kan jag visserligen icke underkänna de invändningar, som den förste ärade talaren gjorde, men jag skulle mycket beklaga, om efter den utredning, som kommit detta ärende till del, och det aktningstvårda bemödande utskottet gjort, detta ärende skulle komma att helt och hållet begravas. Jag tror icke, att det skulle behöfva kosta utskottet lång tid och mycken möda att på grund af nu lemnade anvisningar vidtaga sådana rättelser, att kammaren skulle kunna antaga ett förslag i denna riktning, och jag ber därför, då jag icke vill vara med om ett uppskjutande af denna frågas lösning och dessutom har kännedom om, huru viktigt det är, att vid den nya härordningens genomförande vårt befäl vinner bättre befodringsgrunder, att få till kammaren uttala en vördsam anhållan, att kammaren måtte återremittera detta ärende till utskottet, då det helt visst mycket snart, troligen inom några få dagar, kan återkomma med ett förslag i sådant skick, att det kan af kammaren antagas.

Herr Centerwall: Jag vill endast gent emot herr Wavrinskys yttrande derom, att utskottet skulle hafva beskylt honom för att vilja skapa en underklass, framhålla, att just detta har han velat. Om herrarne se på sidan 5 i utskottets betänkande, så kunna herrarne återfinna ett citat ur motionen, som gerna för mig må falla, att den lägre allmänna bildningsnivån kan »i allmänhet utgöra ett tillfyllestgörande grundlag för åtminstone kompaniofficerens allmänbildning». Han har sjelf i sin ej alltför klara motion sagt, att denna lägre examen räcker till kompaniofficersgraden, men skall en officer stiga till de svindlande höjderna af major o. s. v., då får han skaffa sig högre kunskaper.

Således är det motionären sjelf som gifvit anledning till detta yttrande. Vi hafva tagit bit för bit af hans motion och jmfört med de sakkunniges utlåtande. Om detta icke är riktigt, så vet jag icke hvad som är det.

Herr Wavrinsky: Nej, herr talman, jag klandrar icke utskottet därför att det citerat mina ord. Men utskottet har sagt, att jag har dömt en grupp officerare att obevekligen stanna inom kompaniofficersgraden, och det är emot detta jag protesterar. Härför torde herr Centerwall icke kunna visa något citat.

Angående befodringsgarna inom hären och flottan.
(Forts.)

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr vice talmannen propositioner: 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på afslag å nämnda hemställan och 3:o) på återremitterande till utskottet af förevarande utlåtande. Herr vice talmannen ansåg sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, upp tog herr vice talmannen för bestämmande af kontrapropositionen å nyo de öfriga yrkandena, af hvilka det under 1:o) omförmälda yrkandet nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jemväl i fråga om kontrapropositionen äskades votering, i följd hvaraf nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraproposition i hufvudvoteringen angående Andra Kammarrens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:r 30 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om afslag å utskottets hemställan.

Den votering, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 61 ja, men 95 nej; hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöi följande af kammaren godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren till Andra Kammarrens fjerde tillfälliga utskott återremitterar utskottets förevarande utlåtande n:o 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets i berörda utlåtandegjorda hemställan.

Hufvudvoteringen utföll med 39 ja, men 119 nej; och hade kammaren alltså afslagit utskottets hemställan.

§ 10.

Vidare föredrogs Andra Kammarrens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 31, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl.

Maj:t i fråga om koncession å jernväg inom riket, hvilken är afsedd att direkt ingå såsom förbindelseled i främmande jernvägsnät.

I fråga härom yttrade

Herr Kronlund: Herr vice talman, mine herrar! Som kammaren torde veta, så föreligger den fråga, som afhandlas i förevarande utskotts betänkande, inom båda kamrarna på grund af likartade motioner.

I sak hafva begge kamrarnes utskott kommit till enahanda resultat och blott i form skilja de sig något, beroende derpå att utskotten icke samarbetat.

Då nu Första Kammaren redan antagit den utskottskläm, som Första Kammarens tillfälliga utskott har föreslagit, ber jag, att kammaren, under förutsättning af ett välvilligt mottagande af motionens innehåll, behagade bifalla en ändring af den föreliggande utskottsklämman, så att den kommer i full öfverensstämmelse med hvad Första Kammaren beslutat; och således skulle den kläm, Andra Kammaren eventuellt komme att antaga, erhålla följande lydelse:

»att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte, i öfverensstämmelse med den i Riksdagens skrifvelse (n:o 46) den 19 april 1893 gjorda framställning i fråga om koncession å jernväg inom Norrbottens län af annan än lokal betydelse, hos Kongl. Maj:t anhålla, att, innan koncession meddelas å gränsbana inom riket, hvilken är afsedd att direkt ingå som förbindelseled i främmande jernvägsnät, Riksdagen må lemnas tillfälle att yttra sig i frågan».

Som kammaren torde ha funnit äro dessa båda utskottsklämmor i sak lika men skilja sig något i form; men det är för att undvika onödig omgång med beslutens remitterande till de olika kamrarna, som jag föreslagit denna ändring.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll det af herr Kronlund under öfverläggningen gjorda yrkandet.

I sammanhang härmed föredrogs Första Kammarens protokollutdrag, n:o 229, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 18, med anledning af en af herrar Pettersson och Wijk väckt motion om skrifvelse till Konungen i fråga om koncession å vissa gränsbano; och beslöt på framtald proposition Andra Kammaren, att, med afseende å kammarens här ofvan omförmälda beslut, berörda delgifning icke skulle till vidare åtgärd föranleda.

§ 11.

Efter föredragning häruppå af Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 32, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående jordbrukets upphjelpande genom befrämjandet af kooperation mellan mindre jordbrukare, lemnades på begäran ordet till

Herr Lindhagen, som anförde: Under de abnorma förhållanden, hvarunder ärendena nu måste handläggas, är det icke mycket värdt att spilla många ord på ett föredraget ärende. Det skulle eljest vara särdeles tacksamt att utveckla denna fråga från större och vidare synpunkter, än som från utskottets sida kommit den till del. Jag vill emellertid yttra några ord i anledning af utskottets framställning, då enligt min uppfattning utskottet ansett denna fråga vara allt för obetydlig och icke sett den på det sätt, som jag helst skulle ha önskat.

Under det sista årtiondet har, som vi veta, statsbudgeten ökats i ofantlig hög grad, och särskildt de s. k. improduktiva utgifterna hafva lagt beslag på statens tillgångar. Samtidigt med detta hafva äfven de direkta och indirekta skatterna ökats, och senast genom den nya värnpligten ha nya bördor lagts på folket. Men det är klart, att en sådan utveckling ej kan i längden ensidigt fortgå. Man måste också tänka på att tillgodose individens kraf på sjelfständighet i sitt arbete och att främja näringslivets utveckling till förmån för folkets stora flertal. Denna nödvändighet har fått ett famlande ntryck bland annat i de förslag, som framkommit angående bildande af egna jordbruk och s. k. egna hem.

Den första skrivelsen från Riksdagen till Kongl. Maj:t i det hänseendet är af år 1891, hvori begärdes, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida man skulle kunna bereda obemedlade eller mindre bemedlade på lämpliga vilkor egna jordbruk. Men denna skrivelse har icke ledt till de stora resultat, hvarom man då drömde. Man har visserligen styckat några kronoegendomar och sålt en del kronomark, men resultatet deraf har icke blifvit stort. Vidare har genom lagstiftning medgifvits s. k. egostyckning, som ju kan vara ganska fördelaktig i södra och mellersta Sverige, men som i Norrland har verkat så, att man der visserligen när det syfte, som man hade, nemligen att skaffa hem åt obemedlade och mindre bemedlade, men på det sättet, att man förvandlar de besutne hemmansegarne till mindre bemedlade torpare. Slutligen har denna skrivelse föranlett ett s. k. kolonisationsprojekt. Afsigten med detta har varit, att särskildt i de norrländska bygderna, der ännu icke mark är bruten, skapa en ny befolkning. Detta kolonisationsförslag har dock hittills icke ledt till något annat, än att man gjort upp ett förslag till att en dylik kolonisation skall försöksvis ega rum på en viss plats, och detta förslag har cirkulerat mellan myndigheterna och upprepade gånger återförvisats till vederbörande landtmätare utan att man kommit till någon klarhet om, huru dermed vidare skall förfaras; men frågan är också af en synnerligen svårloft beskaffenhet.

Emellertid ansåg man inom Riksdagen, att dessa resultat voro väl magra, och Riksdagen skref därför å nyo år 1899 för att få ett annat grepp på saken och begärde en utredning i ändamål att befrämja tillkomsten af s. k. »egna hem». Denna framställning har ledt till ett komitébetänkande, och af detta finner man, att denna fråga om s. k. egna hem fortfarande är mycket oklar, då der råder en sammanblandning mellan de viktiga frågorna att åstadkomma sunda bostäder och att skapa sjelfständiga jordbruk. Egna hem synes vara ett mellanting mellan dessa båda saker. Bostadsfrågan är visserligen

hufvudsak, men man vill i vissa fall hafva med litet jordbruk, men icke så mycket, att den, som idkar jordbruket, skall kunna lefva på det. Egna-hemskomitén fattar åtminstone saken så. Staten skulle enligt komiténs åsigt bevilja lån för bildande af egna hem och dessa egna hem skulle äfven kunna vara jordbrukslägenheter. Men i afseende å dessa lägenheter storlek säger komitén, att lägenheterna väl ej böra tilltagas allt för små, men på andra sidan bör ingen jordbrukslägenhet vara så stor, att en arbetare derå har full sysselsättning och således genom dess förvärfvande skulle upphöra att vara arbetare i egentlig mening och i stället ingå i de egentliga jordegarnes klass».

Det kan ju vara mycket bra i många fall att på sådant sätt skapa egna hem och understödja deras bildande med statslån, men saken har äfven sin nackdel. Om man på det sättet vill skapa hem för arbetaren, att denne visserligen skall blifva bofast på ett ställe, men icke kunna lefva på sjelfva torfvån, kommer man lätt i många fall så att säga ur askan i elden. Arbetaren kan nemligen lätt i sådana fall blifva ännu mer ofri och osjelfständig än förut. När han bundit sina tillgångar vid ett sådant hem blir han i många fall slaf under ortens vexlande konjunkurer och i alla afseenden »glebæ adscriptus».

Men vid sidan af denna egnahemsrörelse är det dock ett sträfvan, som bör vinna ännu större uppmärksamhet, och det är sträfvan att skapa sjelfständiga små jordbruk, hvaraf brukaren kan hafva sitt fulla lifsuppehälle. De föregående sträfvandena hafva icke klart sett denna tanke och hafva icke formulerat spörsmålet så. Det är blott för att i någon ringa grad bidra till att föra frågan in på detta enligt min mening ännu fruktbarare område, som jag väckt min motion. I Danmark har man vid egnahemssträfvandena lagt an på jordbruket. Der är man fullt på det klara med, att man på alla möjliga sätt bör motarbeta att de s. k. husmännen skola till någon väsentlig del vara beroende af arbetsförtjenst, ty eljest skulle — anser man — denna fråga icke blifva någon social genombrottsfråga. Jag tror också, att det är synnerligen viktigt, att denna fråga föres derhän, att man icke — hvilket man hittills trott vara det enda möjliga och äfven egnahemskomitén uttryckligen förutsatt — förlägger kolonisationen endast till de aflägsnaste obygderna, utan först och främst till sådana bebodda trakter, der det finnes stora egendomar, som kunna styckas, eller mark, som icke är uppodlad. Jag tror, att det lilla och intensiva jordbruket med tillgång till kommunikationer kan föda sin man och att just häri ligger en stor framtid för vårt folk. Erfarenheten visar också — och jag har sjelf sett det på många olika håll — att den, som har särskild fallenhet för jordbruk och drifver detta intensivt, får en sjelfständig ställning och kommer i åtnjutande af en verklig lycka, åtminstone så mycket som möjligt är under nuvarande ofullkomliga förhållanden.

Det är emellertid alldeles klart, att detta lilla och intensiva jordbruk, som kan skapa verkliga egna och sjelfständiga hem för en stor del af befolkningen, icke kan komma till stånd här och hvar spontant, utan det fordras en lefvande kraft, som kan göra hela

rörelsen fruktbringande, och denna lefvande kraft hafva vi i kooperationen. Det framgår nemligen af erfarenheten från utlandet, att just kooperationen på denna väg gjort verkliga underverk, och vi behöfva i detta afseende endast se på det lilla Danmark. Jag tror, att vi genom att taga upp denna tanke få hvad vi så väl behöfva, nemligen ett nytt agrarprogram. Derigenom kommer hela frågan in på ett mera fruktbart område och tyngdpunkten lägges på det individuella arbetet och ett rätt tillgodogörande af jordens alstringsförmåga. Jag föreställer mig också, att detta är ett sätt, hvarpa vi i någon mån kunna hämma den åderlätning, som eger rum derigenom, att våra bästa krafter emigrera. Denna emigration börjar nu att taga en alldeles förfärande fart efter det beslut i härordningsfrågan, som i fjol fattades, och jag tror derfor, att det är af vigt, att vi skapa sådana förhållanden inom landet, att menige man finner att han kan få en själfständig ställning i det egna fosterlandet.

Nu säger utskottet om allt detta, att tanken nog kan vara god, men att det egentligen är hushållningssällskapen, som böra taga hand om saken. Ja, mina herrar, jag har också talat om hushållningssällskapen och påvisat, att de hafva en mycket stor uppgift att fylla här vid lag. Men olägenheten med dessa hushållningssällskap är, att de äro själfständiga föreningar, som icke lyda under någon och som verka hvar och en för sig, så att man får icke något tag på det hela, så att säga, om frågan skall helt och hållet öfverlemnas till dem. Det har klagats vid många tillfällen deröfver, att man i jordbruksfrågor, som äro gemensamma för hela landet, aldrig kan få till stånd ett samarbete mellan de olika hushållningssällskapen. Då vi nu hafva ett jordbruksdepartement och en landbruksstyrelse, skola väl dessa myndigheter taga initiativet i för hela landet gemensamma frågor, och det är då af vigt, att äfven denna fråga kan komma upp på dagordningen och vinna beaktande i deras strätvanden.

Det som utskottet likväl mest fäst sig vid är, att staten här skulle få en hel del utgifter. Utskottets utlåtande i denna del har dock kommit på sned derigenom, att utskottet citerar den motivering, som Första Kammarens tillfälliga utskott i detta ämne förebragt. Men denna motivering vänder sig, fastän man icke kan se det af förevarande betänkande, mot motionären i Första Kammaren, som, jemte åberopandet af min motion, tillade några uttalanden om utgifter, som här kunde ifrågakomma. Nu är emellertid alldeles klart, att den kooperativa rörelsen är i alldeles eminent mening grundad på själfhjelp, och det är sålunda icke staten, som skall bekosta utgifterna, ehuru väl staten här vid lag kan räcka en hjälpsam hand. Det är ganska egendomligt detta, att vi för de s. k. improduktiva utgifterna — jag behöfver blott tänka på fjerde hufvudtiteln — äro beredda att bevilja huru mycket som helst och hvad som helst, medan vi åter när det gäller att befrämja näringslifvet och det individuella arbetets produktiva kraft hos vårt folk, säga, att det icke finnes några penningar och snåla på hundrakronorna, och dock skulle dessa penningar bära igen både hundrafaldt och tusenfaldt.

Jag skulle egentligen för min del ha velat yrka bifall till min motion, men uti denna sena timme skall jag nöja mig med det lilla,

som utskottet bjudit. Det är i alla fall ett senapskorn och då jag vet, att deraf en gång skall växa upp ett stort träd, har jag, herr talman, icke något yrkande att göra.

Häruti instämde herrar *Fredholm, Pettersson* i Tjärsta, *Johansson* i Öija, *Ericsson* i Ahlberga, *Pettersson* i Södertelje och *Olofsson* i Digernäs.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 12.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 33, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åtgärder för åstadkommande af en bättre fiskerivård för Östersjö- och sötvattensfisket.

I fråga härom yttrade:

Herr Redelius: Då fiskets befrämjande är en sak af så stor vikt, att det kan vara värdt att göra något för det ändamålet, ber jag att få yttra några ord, helst jag sysselsatt mig något med denna sak, dels genom att odla fisk, dels genom att såsom ordförande i en fiskeristyrelse sköta hithörande ärenden.

Jag ber att få säga några ord rörande sötvattensfisket, och för att i denna sena timma vara kort, skall jag endast fästa mig vid hufvudpunkterna.

Hvad som egentligen behöfver iakttagas för förbättring af fisket är tre saker: för det första, att man dels skyddar, dels befordrar leken, för det andra att man skyddar ynglet, och för det tredje att, då man fiskar, man tar de stora fiskarne och låter de små gå. För detta ändamål kan det vara temligen likgiltigt, om man föreskrifver fiskevattensegaren att nyttja så eller så långt eller så och så bredt nät eller not, det anser jag vara ganska likgiltigt. Det kan till och med vara till hinder för fiskevärden, om de, som ega bestämma i denna sak, förbjuda en fiskevattensegare att nyttja nät eller ryssja eller homma med armar öfver en viss bredd, höjd eller längd.

Jag ber att få nämna ett exempel för att visa hvad jag velat säga, eftersom jag anser denna sak vara af stor betydelse. Och det exemplet, som jag vill nämna, tar jag ifrån en fisk, som vi känna under namnet gädda. Om man ger akt på den fiskarten, särskildt de yngre exemplaren deraf, t. ex. en sådan, som är ett par månader gammal, så finner man, om man skrämmer honom, att han kanske springer en half meter, och så vänder han sig om och tittar, om det är något farligt; om han hunnit utveckla sig något längre, så att han uppnått en decimeters längd, då springer han ett längre stycke, när han blir skrämmd; har han utvecklat sig till en längd af två decimeter,

så springer han ännu ett stycke längre; har den uppnått en längd af en half meter eller mer, och den blir skrämmd, springer den så långt, att man aldrig får se den mer den dagen.

Ja, detta har betydelse för fisket, mina herrar; ty om man har not eller ryssja, så bör man, såsom jag anser, företrädesvis ta de stora, emedan de äro fiskevattenssegarens konkurrenter. En fisk af detta slag förtär, så vidt jag kunnat utröna, i veckan lika mycket som sin egen vikt; således en dylik fisk, som uppnått en vikt af tio kilogram, förtär *många* gånger sin vikt af annan fisk under ett år. Således är det till nytta för fiskets befrämjande att ta upp de stora fiskarne, men för att kunna göra detta måste man ha stora maskor, stor not, stort nät och stor ryssja. Således är det stridande mot ändamålet, att man skall ha korta armar o. s. v. Ty hvad blir följden deraf? Jo, att de stora gäddorna springa öfver eller förbi, därför att de bli skrämmda, så att man icke får någon af dem, men de små, dem tar man, och det är ju alldeles bakvänt. Derför skall man icke påbjuda i vattendrag, der man fiskar med ryssjor, att höjden af dessas armar nödvändigt skall inskränkas till ett par tre meter. Ty kommer en större gädda och ser faran, kilar den öfver med ens, men en liten kanske kryper in.

Jag tror därför, att denna sak verkligen är så pass vigtig, att vederbörande, som bestämma i fråga om fiskeristadgan, böra akta sig för att lägga sådana band på fiskevattenssegarne vid utöfvandet af deras rätt till fiske.

Jag är förvissad om — jag har pröfvat detta i någon mån under en 40 à 50 år — att det förhåller sig så att man kan förbättra fisket ganska ansenligt, genom de åtgärder, hvarom jag förut talat, nemligen genom att befordra leken, dels genom att lägga lekvassar och lekris, genom att skydda rommen under och efter befruktandet och genom dess utläggande derefter till kläckning och slutligen genom att låta fiskynglet få vara i fred, tills det blir vuxet, och först ta fiskarne när de blifvit stora. Då kan man på några få år förbättra fisket så betydligt, att der man på ett år kanske icke kunnat få 100 kilogram fisk, har fisket på en 6, 7 à 8 år förökadt sig så, att man kan få många 100 kilo för att icke tala om 1,000-tal.

Det är detta jag ber att få påpeka såsom en för fiskets befrämjande vigtig sak, som jag önskar måtte tagas i betraktande af den, som skrifver fiskeristadgan.

I öfrigt skall jag icke göra något yrkande utan instämma med utskottet.

Herr Olofsson i Ävik: Herr talman, mine herrar! Af egen erfarenhet ber jag få instämma såväl i utskottets som i motionärens resonnement rörande den omständigheten, att fisket, i synnerhet under de senare åren aftagit i rent af oroväckande grad. Det är därför naturligtvis så mycket större anledning att se till, att något blifver åtgjort i det föreslagna syftet. Men jag vill på förhand betona, att man icke löser denna uppgift genom att utfärda lagparagrafer och förordningar, utan man måste nog vidtaga praktiska åtgärder, om man skall vinna något resultat.

Såsom praktiska åtgärder vill jag anföra och understryka något af hvad motionären i sin motion andragit. Han säger der bland annat:

»Om landet i likhet med Norge vore indeladt i distrikt, kunde lättare en systematisk vård för fisket inrättas utan att den tjänsteman, som vore sysselsatt dermed, behöfde ryckas hit och dit öfver hela landet till skada för all ordnad fiskevård.

En annan mycket stor olägenhet af det nuvarande systemet är, att sättet för erhållande af fiskeritjänstemans biträde är så omständligt och tungrodt, att det fåtal af allmänheten, som har någon aning om att en sådan tjänsteman, på ansökning till landtbruksstyrelsen, ställes till deras förfogande, sällan kan förmå sig att anhålla om hans hjälp, då de veta, att ansökningen derom bör vara inlemnad redan före december månads slut, för att hans biträde skall kunna med säkerhet påräknas till sommaren året derpå.»

Det är ju helt naturligt, att så länge fiskeritjänstemännen skola utföva sin verksamhet inom hela landet, detta skall, så pass vidsträckt som vårt land är, helt och hållet blifva, om jag så får uttrycka mig, meningslöst. Ty de kunna icke utföva hvarken kontroll eller tillsyn och ej heller lemna några bestämmelser om huru fisket skall ordnas. Detta förefaller mig åtminstone vara alldeles omöjligt.

Hvad den andra saken beträffar, eller att man skall anmäla sig före december månads utgång, om man vill erhålla biträde af fiskeritjänsteman, så föranleder denna bestämmelse naturligtvis dertill, att det blir ytterst få, som anmäla sig för erhållande af sådant biträde. Så kommer det att förhålla sig, så länge denna bestämmelse fortfar att vara gällande.

Jag tror för öfrigt, att man lyckas aldrig på detta sätt befrämja fiskerinäringen. Saken måste ordnas så, att dessa fiskeritjänstemän — om man kallar dem inspektörer eller instruktörer eller någonting annat är likgiltigt — sjelfmant resa omkring till och besöka de större fiskeplatserna samt dervid se till, att åtgärder vidtagas för lekplatsernas skyddande och förbättrande, i den mån detta kan ske. För sådant ändamål borde dessa herrar tjänstemän lämpligast vända sig till yrkesfiskarena, som ega erfarenhet på området, samt anlita deras biträde. Jag tror nemligen, att på rent teoretisk väg åstadkommer man ganska litet för fiskets förbättrande.

Nu kan jag naturligtvis icke annat än uttala min tacksamhet emot såväl motionären som utskottet för det resultat, hvartill de kommit. Med detta har jag endast velat uttala det önskemålet, att Kongl. Maj:t, när frågan kommer under bedömande, måtte vidtaga praktiska åtgärder och icke inskränka sig till att låta utfärda lag- och stadgeparagrafer. Sådana hafva nemligen ingen betydelse i förevarande syfte.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kamraten.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

n:o 67, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor, rörande anslagen under riksstatens femte hufvudtitel;

n:o 68, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t, angående reseersättning åt landshöfdingarne i de sex nordligaste länen;

n:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående godkännande af uppgjortt förslag i fråga om uppförande vid Upsala hospital för Upsala läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuka;

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående visst förklarande i fråga om försäljning af fastigheten n:o 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm; och

n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående uppförande af ny byggnad för Kongl. Maj:ts kansli m. m.;

sammansatta stats- och bankoutskottets memorial och utlåtande:

n:o 4, angående anvisande af ytterligare medel för fullbordande af riksdags- och riksbankhusen på Helgeandsholmen m. m.; och

n:o 5, i anledning af framställda förslag i fråga om ändringar i förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 2, i anledning af dels Kongl. Maj:t proposition till Riksdagen med förslag till lag om domsagas kansli, till lag om ändrad lydelse af vissa §§ i konkurslagen, till lag angående ändrad lydelse af 27 § i lagen om boskildnad den 1 juli 1898, till lag om ändrad lydelse af 9 § i förordningen den 18 september 1862 huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarfvagörelse, så ock angående undanskiftande af egendom i död makes bo, samt till lag angående ändrad lydelse af 11 och 12 §§ i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming, dels ock Kongl. Maj:ts under förutsättning af bifall till nämnda proposition i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående höjning af anslagen till rikets hofrätter; och

n:o 3, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tolks anlitande vid domstol, dels ock Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om rätt till användande af anslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 35, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående seminarielärarnes kompetens-, löne- och pensionsvilkor; och

n:o 36, i anledning af väckta motioner angående stafningssättet i det från Riksdagen utgående trycket.

§ 14.

Justerades fjorton protokollsutdrag för denna dag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *B. Dahlgren* under tre dagar från och med denna dag och herr *G. Elovson* under den 5 innevarande maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,41 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Måndagen den 5 maj.

Kl. 1/2 3 e. m.

§ 1.

Upplästes ett till kammaren inkommet, så lydande protokoll:

År 1902 den 5 maj sammanträdde de valmän, som af kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken jemte deras suppleanter, för att i anledning deraf, att generalkonsuln *Axel Johnson*, som vid innevarande riksdag utsetts till tredje suppleant i riksbankens styrelse, afsagt sig nämnda uppdrag, företaga val af en suppleant för fullmäktige; och befans, efter valförrättningens slut, hafva dertill blifvit utsedd för tiden från valet, till dess nytt val år 1903 försiggått,

herr *Wikström*, *Pehr Magnus*, grosshandlare, ledamot i direktionen för Stockholms navigationsskola med samtliga afgifna eller 47 röster.

Fr. von Strokirch.

Gustaf Ax. Berg.

P. Pehrson.

Hans Andersson.

Jemte det protokollet lades till handlingarna, beslöt kammaren, att Riksdagens kanslideputerade skulle genom protokollsutdrag under rättas om valet för afgifvande af förslag till dels förordnande för den valde, dels skrifvelse till Konungen med anmälan om det försiggångna valet, dels ock den paragraf, som derom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 2.

Föredrogs men bordlades å nyo statsutskottets utlåtande n:o 9.
Andra Kammarens Prot. 1902. N:o 42.

§ 3.

Vidare föredrogs statsutskottets memorial n:o 67, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens femte hufvudtitel.

Punkten 1:o.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2:o.

Hvad utskottet hemställt bifölls, i hvad detsamma rörde Andra Kammaren.

Punkterna 3:o—5:o.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades å nyo statsutskottets utlåtanden n:is 68—71, sammansatta stats- och bankoutskottets memorial n:o 4 och utlåtande n:o 5, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden n:is 2 och 3 samt Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 35 och 36.

§ 5.

Interpellation.

Ordet lemnades på begäran till herr *Ericsson* i Ofvanmyra, som anförde:

Herr talman! Uti en vid sistlidet års riksdag inom Andra Kammaren gjord framställning, som understöddes af bland andra trettio två representanter för landsbygden inom Norrland och Dalarne, påyrkades utom annat, att Riksdagen måtte dels för sin del antaga en lag, hvarigenom bolag och föreningar äfvensom vissa näringsidkare skulle, med angifna skäligena undantag och under förbehåll af Konungens dispensrätt, förbjudas att vidare förvärfva jord på landet inom nämnda landsdelar, dels ock i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes till fullföljande af afvittringarnes syfte egna särskild uppmärksamhet åt angelägenheten att vidmakthålla jordbruket på de afvittrade hemmanen, samt i öfrigt taga initiativ till befrämjande af jordbruket inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne.

Riksdagen beslöt på grund häraf hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruledes genom lagstiftnings- eller andra särskilda åtgärder den sjelfegande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne må kunna vidmakthållas och stärkas och jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar befrämjas, samt, så

snart ske kan, för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill förhållandena kunna anses föranleda. Andra Kammaren antog tillika för sin del en provisorisk lag, hvarigenom under en tid af tre år för bolag och förening meddelades sådant förbud, som i motionen ifrågasatts, hvilken sak emellertid förföll därför, att förslaget härom förkastades af Första Kammaren.

Interpellation.
(Forts.)

Den komité, som tillsattes af Kongl. Maj:t i anledning af förenämnda riksdagsbeslut, har härefter i underdånig skrifvelse den 28 sistlidne november anført bland annat, att om bolagens hemmansköp finge under den närmaste tiden fortgå på enahanda sätt som hitintills, måste det inträffa, att, när lagstiftningen ändtligen står färdig att ingripa, föremålet för dess omsorger ytterligare på många ställen helt och hållet eller till väsentliga delar upphört att finnas till. Inför dessa utsigter hade komitén i känslan af sitt ansvar funnit det oundgängligt, att man nu sökte åtminstone i någon mån hejda den pågående utvecklingen i afvaktan på de slutliga åtgärderna. Komitén hemställde därför, att Kongl. Maj:t tacktes för innevarande års Riksdag framlägga förslag till en af komitén formulerad lag af hufvudsakligen samma innehåll som den, hvilken förra året antagits af Andra Kammaren.

Öfver denna framställning har Kongl. Maj:t i sedvanlig ordning infortrat vederbörande Konungens befallningshafvandes och högsta domstolens embetsutlåtanden. Men oaktadt dessa inkommit samt, enligt uppgift, frågan derefter lärer varit föremål för förhandlingar inom regeringen, har emellertid hitintills ej något resultat af dessa förhandlingar försports.

En allmän mening bland befolkningen inom ifrågavarande landsdelar är emellertid, att snabba och kraftiga åtgärder måste vidtagas för att för framtiden åt denna befolkning rädda dess sociala och ekonomiska oberoende. Sedan länge har man förstätt, att första och grundläggande vilkoret härför är, att dessa provinser territorium ej må med eganderätt innehafvas företrädesvis af sågverksbolagen. Och det är därför med stigande oro befolkningen väntar att hos landets regering erhålla det oundgängliga stödet i dess ojemna kamp mot öfvermäktiga och inflytelsrika intressen.

Med anledning häraf får jag i öfverensstämmelse med en från många håll framkommen önskan vördsamt anhålla om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få framställa följande spörsmål:

»Hvilka åtgärder har regeringen vidtagit eller ämnar regeringen vidtaga i anledning af norrlandskomiténs förenämnda framställning?»

Den af herr Ericsson sålunda framställda anhållan blef på begäran bordlagd.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *C. Sandquist* under fyra dagar från och med den 7 innevarande maj.

Interpellation.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande n:o 32, i anledning af motioner med förslag till särskilda förordningar angående ändrad lydelse af § 10 i bränvinstillverkningsförordningen, angående ändring af vissa paragrafer i bränvinsförsäljningsförordningen samt angående fördelning af de för tillverkning och försäljning af bränvin utgående afgifter.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,58 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.